Bat. Gen.
VI
337

56

De Pedir-Expedities.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
Tanggal : 01-07-2010
Nomor Induk : 10881PN-MUSEUM
BIB-ID : 0000-32536060
ITEM-ID : 0709081695
Asal : Museum Pusat
VL. 337

DE PEDIR-EXPEDITIE.

(*Met eene overzichtskaart* [1]) *en eene bijlage.*)

Op verzoek van velen besloten zijnde, zoo spoedig mogelijk als particuliere correspondentie van het oorlogsterrein der Redactie daartoe in staat zou stellen, een zoo uitvoerig en juist mogelijk relaas der operatiën in het Pedirsche op te maken, werden in de eerste plaats pogingen aangewend om den lezers *volkomen betrouwbare* berichten te verschaffen.

Daartoe richte de Redactie zich tot het Legerbestuur met verzoek om haar, ter beoordeeling van den Chef der VII^{de} afdeeling van het Departement van Oorlog inzage te verleenen van *die* bescheiden, welke haar in staat zouden stellen om de juistheid der van het oorlogsterrein verkregen en uit dagbladen enz. verzamelde gegevens te toetsen en bovendien eene inleiding te kunnen samenstellen, behelzende de aanleiding tot de expeditie en hare voorbereiding.

Op haar verzoek werd ten antwoord ontvangen *dat het voor inwilliging niet vatbaar is.*

Hoewel het streven der Redactie er op gericht zal blijven om bij de hieronder volgende beschrijving de feiten zoo nauwkeurig mogelijk weer te geven en in hun juist verband te plaatsen, acht zij zich thans gedwongen reeds bij voorbaat de clementie der lezers in te roepen, indien zij hier of daar te kort mocht schieten.

Aanleiding en doel van ons optreden in het Pedirsche.

Gedurende het geheele verloop van den Atjeh-oorlog vormde de Pedirstreek de bakermat van het verzet, ons in Groot-Atjeh geboden.

---

1) De uitgevers zijn zoo welwillend, op ons verzoek, de bij het Topografisch Bureau verkrijgbaar gestelde kaart gratis aan de abonné's op het tijdschrift te verstrekken.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA
PERPUSTAKAAN NASIONAL RI

Daar vestigde zich het uit Groot-Ajeh verdreven Sultansgeslacht. Daarheen weken hoofden en bevolking uit, als zij in hun gebied niet konden blijven zonder zich aan ons te onderwerpen.

Daar bevinden zich de voornaamste godsdienstige scholen, welke de oelama's leverden, die in Groot-Atjeh den heiligen oorlog predikten, den kafirhaat wisten gaande te houden en het volk tot deelname aan den strijd wisten op te zweepen als het neiging toonde zich aan ons te onderwerpen.

Van daaruit was het eindelijk, dat de oorlog ook door het zenden van strijders voortdurend werd gevoed. (Gegevens betreffende de Pidiëstreek, ten dienste van de officieren, die aan de expeditie deelnemen.)

In zijn in 1892 geschreven „De onderwerping van Atjeh" wees de toenmalige majoor *van Heutsz* er reeds op, hoe wij na de beëindiging van Pel 's programma, toen hier en daar bewijzen van toenadering door de Atjehers gegeven werden en er te Batavia en Atjeh geruchten liepen, dat onze tegenstanders in Groot-Atjeh, doordat dit geheel van zee was afgesloten, voor het verkrijgen van levensmiddelen, zout en opium van ons afhankelijk waren, *als slechts Pedir zijne medewerking verleende*, op middelen hadden moeten zinnen *om Pedir daartoe te dwingen.*

Aan een ieder is het verder bekend, hoezeer steeds aan het in het uiterste zuiden der Pedirvallei gelegen Kemala, het toevluchtsoord der Sultanspartij, door opeenvolgende Gouverneurs van Atjeh uiterst veel gewicht werd toegekend, al was dit — gelijk in „De onderwerping van Atjeh" duidelijk wordt aangetoond — slechts voor een gedeelte juist gezien.

Wijst dit alles er op hoezeer Pedir — wij bezigen hier het woord Pedir als verkorte uitdrukking voor de gezamenlijke federaties der XII en VI oelèëbalangs — steeds eene belangrijke rol gespeeld heeft gedurende de vele jaren, dat wij strijd op Atjeh voeren, de directe oorzaak voor ons tegenwoordig gewelddadig optreden kan daarin niet zoo onmiddellijk gevonden worden.

Deze moet, naar het ons voorkomt, verklaard worden uit ons algemeen optreden der laatste 2 jaren te Atjeh, gedurende welke de krachtige hand, die te Buitenzorg de teugels van het bewind voert, toont er van overtuigd te zijn, *dat de Atjehers zich nooit anders dan gedwongen*

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

zullen onderwerpen en dat slechts hij, die toont de macht te bezitten om zijn wil te doen eerbiedigen, de meester zal zijn, aan wiens bevelen zij zullen gehoorzamen, met welke woorden de tegenwoordige expeditiecommandant in 1892 zoo kernachtig zijne meening in zake Atjeh uitsprak.

De handelingen der 1e en 2e Kamer van de Staten-Generaal leeren ons hoe Regeering en Opperbestuur sedert 1896 eenstemmig besloten zijn om de proclamatie van den Regeeringscommissaris, luitenant-generaal *van Swieten* van 31 Januari 1874 met kracht van wapenen waar te maken, en dus aan het Atjehsche volk te toonen, dat het ons ernst is om daadwerkelijk het bestuur over de drie Sagi's te voeren en het Nederlandsche Gouvernement in de souvereine rechten van den Sultan te doen treden.

Dat besliste voornemen wees er reeds op, dat eerlang Panglima Polim in zijn laatsten schuilhoek, de VII Moekims, zou moeten worden aangetast ten einde zoodoende de *geheele* Sagi der XXII Moekims onder ons gezag te brengen.

Reeds toen ook maakte het blijkens de verklaring van den minister van koloniën in de zitting der 1e Kamer van 19 Mei 1897 een punt van overweging uit: „òf en zoo ja welke maatregelen genomen zullen moeten worden tegen de zich in het Pedirsche ophoudende hoofden van het verzet."

Ook aan deze maatregelen, waartoe men, als wij wel ingelicht zijn, reeds in 1896 onder Generaal *Stemfoort* wenschte over te gaan en die thans een voldongen feit zullen worden, ligt uitsluitend het versterken onzer positie in Groot-Atjeh, het aldaar blijvend vestigen van het Nederlandsche gezag over de drie Sagi's der XXII, XXV en XXVI Moekims ten grondslag.

Ook uit Hoofdstuk C § 3 van het Koloniaal Verslag van 1897 valt het bovenbeschreven programma duidelijk af te leiden.

Zoo treft men daar o. a. aan, na er met feiten op gewezen te hebben dat in de XXII Moekims de partij van verzet zoo goed als teruggedreven is uit de vlakte naar de bergen:

„Wil men dus de behaalde voordeelen niet weder in de waagschaal „stellen, wil men niet dat de overgebleven benden weder in de „vlakte afdalen, de nu rustige bevolking weder terroriseeren en tot

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

„verzet tegen ons dwingen, om ons ten slotte weder in onze kampe-
„menten en linieposten te komen bestoken, zoo komt het er op aan
„rusteloos en zonder ophouden die benden in hunne bergen zelve
„aan te tasten en te vervolgen totdat zij geheel onschadelijk zijn
„gemaakt."

Hiertoe is het overtrekken der waterscheiding en het beheerschen van de VII Moekims in de eerste plaats noodig.

Het directe doel der operatiën is ons dezer dagen bekend geworden uit de in de dagbladen opgenomen instructie, die de opperbevelhebber voor de z. g. Selimoencolonne uitvaardigde.

§ 1 dier instructie luidt n. l.

De z. g. Pedir-expeditie heeft ten doel:

a, om zich van daar 1) te begeven naar de tot de Sagi der XXII Moekims behoorende VII Moekims-Pedir en op den weg derwaarts te breken het verzet van den vijand, die zich tegenover die troepenmacht mocht stellen, waartoe het noodig zal kunnen zijn om in de eerste plaats de vijandelijke Moekims en kampongs op de flank van de operatielijn Segli—VII Moekims-Pedir tot rede te brengen;

b, om daarna aan te tasten en te verslaan het hoofd der Sagi der XXII Moekims 2) en de in de VII Moekims-Pedir verzamelde vijandelijke hoofden en benden, en verder het genoemde Sagihoofd rusteloos te vervolgen, totdat zijne onderwerping is verkregen;

c, om *alle* verzet in de Federatiën XII en VI 3) der z. g. Pedirstreek te breken en alle hoofden en de bevolking in die streek door kracht van wapenen te dwingen tot erkenning en eerbiediging van het Nederlandsche gezag.

Overzicht van de federatiën der XII en VI oelèëbalangs. Voornaamste hoofden. Hun onderlinge verhouding en hun gezindheid tegenover ons gezag.

Hoewel wij niet over voldoende plaatsruimte beschikken om de op last van het Departement van Oorlog uitgegeven en aan alle

1) Dat wil vermoedelijk zeggen van uit *Segli*.
2) Panglima Polim.
3) Eene duidelijke indeeling hiervan geeft de bijgevoegde kaart.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

officieren, die aan de expeditie deelnemen, uitgereikte: „Gegevens betreffende de Pidiëstreek" in hun geheel weer te geven, zullen wij daaruit toch het volgende overnemen.

De op de kaart aangegeven Pedirstreek omvat:

I. De federatie der XII Oelèëbalangs. (Pedir).

II. De federatie der VI „ (Gigiëng).

III. De tot de XXII Moekims behoorende VII Moekims-Pedir.

IV. Verschillende gebieden, gelegen binnen de Federatiën XII en VI, bestempeld met den naam van Tanoh Wakeuëh (Arab. Waqf, Mal. Wakap) met welke benaming worden aangeduid:

1° de landstreken welker hoofden, onttrokken aan het gezag der oelèëbalangs, rechtstreeks ondergeschikt waren aan de Sultans van Atjeh (sultanswakapgebied).

2° de plaatsen, waar in verband met het daar gegeven onderwijs in de heilige wetenschap, het bestaan van heilige graven en de voortdurende aanwezigheid van invloedrijke oelama's (wetgeleerden) de bevolking is vrijgesteld van lasten en verplichtingen, die haar elders zijn opgelegd, en de handhaving van orde en wet door de omliggende hoofden geheel aan die oelama's is overgelaten (geestelijk wakapgebied).

De federatiën vormen een verzameling van tal van elkander vrij wel onafhankelijke staatjes, die zich kenmerken door aanhoudende onderlinge twisten en daardoor een toestand van onrust en wanorde vertoonen, waaraan door de veelhoofdigheid van gezag op geen afdoende wijze paal en perk is te stellen.

Uit den chaos van gezaghebbenden zijn steeds de hoofden der landschappen Keumangan en Pidië het meest op den voorgrond getreden door hun overwicht op de hoofden der naburige staatjes, een gevolg van traditie en persoonlijken invloed, en door de verhouding van fellen tegenstand, waarin zij sedert jaren tot elkander staan.

Uit de vroegere geschiedenis blijkt, dat het regeerend geslacht der IX Moekims Keumangan van zeer ouden oorsprong is en afstamt van oorspronkelijke landshoofden, wier verleden zich in onheuglijke tijden verliest. Zij waren van oudsher de hoogste gezaghebbenden in de Pidiëstreek, in onafhankelijkheid en aanzien niet onderdoende voor de Polém's en het vorstengeslacht in Meureudoe, waarmede zij

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

steeds nauw verbonden waren en die evenmin als Keumangan hun gezag ontleenden aan eene aanstelling door den Sultan van Atjeh.

De tegenwoordige vorstenfamilie in Pidië is daarentegen voortgesproten uit een Boeginees, wiens nakomelingen eerst sedert 70 à 80 jaren den radjatitel hebben aangenomen.

Aan het tijdperk van nagenoeg onafgebroken strijd tusschen de oelèëbalangs van de IX Moekims Keumangan en die van Pidië, bij welke laatste de oelèëbalang van Ndjöng zich voegde, moet de instelling van de Federatiën der XII en VI oelèëbalangs slechts korten tijd zijn voorafgegaan. Deze ging als volgt in haar werk.

Zoowel het geslacht der Pakéh's in Pidië als dat der Laksamana's in Ndjöng heeft er zich langzamerhand bovenop gewerkt en door usurpatie zijn gezag uitgebreid, waarbij beide werden gesteund door den Sultan van Atjeh, die in hen een tegenwicht vond tegen het zich weinig om hem bekommerende Keumangan.

Tijdens het bestuur van Toekoe Pakéh Hoesin werd door den Sultan dat tegenwicht georganiseerd door Pidië en Ndjöng met de daarmede bevriende en tegen Keumangan gekante landschappen tot een federatie van twaalf oelèëbalangs te vereenigen, t. w. twee groepen van zes, meer direct onder het gezag van de oelèëbalangs van Pidië en Ndjöng, tusschen wie in de betrekkelijke aanstellingsacten de verhouding werd geregeld als van vader tot moeder, zoodat Pidië als hoofd van het geheel werd beschouwd.

De Oelèëbalangs XII ontvingen hun aanstellingsacten (tjap sembilan) van den Sultan, doch waren overigens volkomen onafhankelijk van elkander. Zij vormden een bond van vriendschap, welks leden verplicht waren elkander te helpen in den oorlog, voor zoover zij dat konden ook op eigen kosten. Zij stonden direct onder den Sultan en de beide hoofden der federatie hadden slechts in zooverre de suprematie, dat de bevelen des Sultans door hun tusschenkomst werden overgebracht. De Sultan deed echter gewoonlijk alleen aan Pidië zijne bevelen toekomen, waardoor de oelèëbalang van Ndjöng langzamerhand geheel het karakter verloor van hoofd der vijf omliggende tot Federatie XII behoorende staatjes.

De toenmalige positie van Keumangan in aanmerking nemende, bestaat er alle reden om aan te nemen, dat destijds de vorst van dit

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

staatje in de oprichting van de Federatie XII aanleiding vond om, zonder den Sultan van Atjeh daarin vooraf te kennen, eveneens een bondgenootschap in het leven te roepen, bestaande uit zes oelèëbalangs, aan welk getal de onderverdeeling van Federatie XII in twee groepen van zes zeker wel niet vreemd zal zijn geweest.

De toenmalige Toekoe Béntara Keumangan Potjoet Mohamad Tahir heeft aan den Sultan van de vorming der Federatie kennis gegeven, er niet aan denkende daarop goedkeuring of wel een aanstellingsacte te vragen, aangezien de bondgenooten alleen aan hem ondergeschikt waren en hun gezag alleen aan hem ontleenden.

De oelèëbalangs van Federatie VI waren evenzoo onafhankelijk van elkander en oefenden in hun gebied het hoogste gezag uit. Zij verschilden met de oelèëbalangs van Federatie XII door het navolgende:

Zij waren niet, zooals deze, directe ondergeschikten van den Sultan; alle oelèëbalangs voortgesproten uit Keumangan en hunne landstreken waren dan ook onderhoorigheden van dit staatje; zij waren verplicht om Keumangan in geval van oorlog bij te staan, dat dan, zooals gebruikelijk was, een geschenk gaf in oorlogsbehoeften, terwijl Keumangan hulp verleende waar die werd ingeroepen. Keumangan's vorst was overal heer en meester en niet, zooals het hoofd van Federatie XII, in de onderhoorige oelèëbalangschappen gast. Omtrent alle belangrijke zaken was onderling overleg geboden, terwijl meer dan eens bij tegenstreven van een der oelèëbalangs deze door Keumangan werd getuchtigd.

Omtrent den tegenwoordigen staat van zaken ten aanzien der beide federatiën zij verder het volgende vermeld.

Een domineerende positie tegenover de andere oelèëbalangs van Federatie XII heeft Pidië niet; het oorspronkelijk karakter van die instelling, een vriendschapsbond tegen Keumangan, is blijven bestaan en van het uitoefenen van zekere suprematie, zooals ten tijde van het Sultanaat, is thans van zelf geen sprake meer.

Onze vestiging te Segli en de openstelling van die haven met de daaraan voor Pidië verbonden financiëele voordeelen, hebben dat landschap gemaakt tot een der belangrijkste, zoo niet tot het belangrijkste in de Pidiëstreek.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Hoewel ook het gezag van T. B. Keumangan als hoofd van Federatie VI in den loop der tijden is gedaald, voornamelijk doordat de hoofden van *Sama Indra*, van *Keumala* en der *III Moekims Gigiëng* zich een meer zelfstandige positie hebben weten te verschaffen dan oorspronkelijk het geval was (de beide eerste deden zich zelfs een aanstellingsacte uitreiken door den Pretendent-Sultan), toch is ook hier het oorspronkelijk karakter der instelling bewaard gebleven en zullen de hoofden der staatjes in alle belangrijke zaken zooveel mogelijk vooraf overleg plegen met het hoofd der federatie.

De meening, dat in de Pidiëstreek de toestanden thans nog uitsluitend worden beheerscht door twee machtige tegenover elkander staande en in hun organisatie vast aaneengesloten federatiën, is onjuist.

Wel staan nog immer Keumangan en Pidië vijandig tegenover elkander en zullen ongetwijfeld in geval van oorlog tusschen die landschappen zich aan weerszijden bevriende oelèëbalangs scharen, doch onder deze zullen ook oelèëbalangs gevonden worden, die niet tot dezelfde federatie behooren, en zulks als gevolgen van familierelatiën en eigenbelang.

Omtrent de onderlinge verhouding der hoofden zij alleen het voornaamste overgenomen en wel:

In de XII Moekims Pedië of *eigenlijk Pidië* staat het sinds 1896 opgetreden onmondige hoofd T. Radja Pakéh Mohamad Ali Koeta Barö onder voogdij van zijn overgrootmoeder Potjoet Asiah. De in 1897 door de hoofden van Pidië afgezette wd. oelèëbalang T. Hoesin di Gedong streeft er echter naar de verloren positie te herwinnen.

Het oelèëbalangsgeslacht van Pidië is behalve aan het Sultansgeslacht ook verwant aan de oelèëbalangsgeslachten van Reubèë, Tjoembö, Arèë, Troeséb, Blang Ra'na Wangsa, Pineung, Meugòë en Paleuëh, welke laatste door Pidië gesteund werd in den stijd tegen Keumangan.

Tusschen Pidië en Keumangan bestaat sinds lang vijandschap, welke eerst onverzoenlijk is geworden door den in 1860/61 gevoerden stijd, waarbij Pidië door den Sultan en Keumangan door Panglima Polim en Meureudoe geholpen werd.

In Ndjöng is het geslacht der Laksamana's verwant aan de geslachten van Ië Leubeuë en Panté Radja, alwaar zijliniën van Ndjöng regeeren en voorts met die van Arön en Gloempang Pajong.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De in 1897 opgetreden minderjarige T. Laksamana Hoesin staat onder voogdij van T. Mohammad Adan, wiens candidatuur als wd. oelèëbalang gesteund werd door Keumangan en den Pretendent-Sultan.

Als trouw bondgenoot van Pedië voerde ook Ndjöng herhaaldelijk oorlog tegen Keumangan.

In Keumangan is de tegenwoordige oelèëbalang T. Béntara Keumangan Abdoel Latif eerst na gevoerden strijd en bemiddeling van Panglima Polim door Keumala, Sama Indra en Pineung als oelèëbalang erkend.

Hij had sinds zijn optreden strijd te voeren met T. Béntara Paleuëh Mohammad Dzin om het bezit van Gigiëng. Onder den invloed van ons bestuur te Segli werd de twist in 1897 bijgelegd. T. Béntara Keumangan kreeg de op den rechteroever der Gigiëng-rivier gelegen strandmoekim Gigiëng Meurandéh terug, doch deed afstand van de op den linkeroever gelegen Peukan Gigiëng, onder voorbehoud dat Paleuëh hem de helft van den hasil voor het aldaar verhandelde zou afstaan.

Ook voerde de tegenwoordige T. Béntara Keumangan nog herhaaldelijk strijd met den tot zijn federatie behoorende T. Béntara Sama Indra, o.a. wegens het doorlaten over diens gebied van lieden van Tjoembö, en later wegens het maken van zijn opwachting bij den Pretendent-Sultan, nadat deze in December 1894 door Keumangan uit Keumala was verdreven.

Zoowel T. Béntara Sama Indra als T. Béntara Keumala zijn in hun verhouding tot Keumangan, als hoofd van Federatie VI, meer zelfstandig geworden en hebben zich o. a. ook aanstellingsacten door den Pretendent-Sultan doen uitreiken.

De in Augustus 1897 door onze troepen van moslemin gezuiverde Moekim Peukan Barö — Peukan Sòt werd in 1886 door de uit zijn gevangenschap in onze versterking Segli ontsnapte T. Béntara Pineung Maharadja als wakapgebied tot het voeren van den heiligen oorlog aan die moslemin afgestaan. Van daaruit werd onze versterking gedurende een tiental jaren nagenoeg onafgebroken bestookt.

Na de excursie van het vorige jaar keerde de oorspronkelijke uitgeweken bevolking er weder terug en brachten wij de streek weder onder het bestuur van den tegenwoordigen T. Béntara Pineung,

PERPUSTAKAAN NASIONAL
PERPUSTAKAAN NASIONAL RI

die zich verbond er orde en rust te zullen handhaven, wat tot nu toe ook geschied is.

In Sama-Indra hebben zich de Moekims Garöt en Toengköb afgescheiden, welke beide zoowel met Pidië als met Keumangan op goeden voet staan.

In Moekim VII is de invloed van Panglima Polém (Toekoe Mohammad of Radja Daoed), wiens oppergezag over dit gebied aanvankelijk weinig te beteekenen had, na ons optreden in de laatste jaren in de XXII Moekims van Groot-Atjeh, overwegend geworden. Alleen de in deze streek invloedrijke Imeum Beurabò moet vaak een vrij onafhankelijk standpunt innemen.

Verschillende leden der sultansfamilie, o a. de in Juni 1897 overleden Toeankoe Haschim, schoonvader van Panglima Polém, die steeds tot verzet tegen ons gezag aanspoorde, hadden in Moekim VII hun woonplaats.

De Polém's waren steeds zeer bevriend met de Keumangan's, die ze in hun strijd tegen Pidië steunden en in wier binnenlandsche aangelegenheden zij meermalen bemiddelend optraden.

De Pretendent-Sultan, Toeankoe Mohammad Daoed, had steeds den meesten invloed in de in het binnenland gelegen landschappen m. n. Tjoembö, Sama Indra, Titeuë, het gebied van Toekoe Béntara Keumala en de wakapmoekims Mètareuëm, Ilot en Amdeuëh, welke moekims zich in Mei 1897 zelfs geheel aan hem onderwierpen.

Door Tjoembö en Sama Indra gesteund, gelukte het hem in September 1897 zich weder te Keumala te vestigen ondanks de maatregelen van Toekoe Keudjroeën Keumala en het verbod van Toekoe Béntara Keumangan, die hem in December 1894 van daar verdreven had.

In Pidië werd hem door den vorigen wd. oelèëbalang Toekoe Hoesin di Gedong het verblijf ontzegd. Potjoet Asiah zoekt echter zijn steun, nu haar invloed tegenover de partij, die Toekoe Hoesin di Gedong als wd. oelèëbalang hersteld wil zien, aan het afnemen is.

Zijn schoonvader Toeankoe Machmoed, die behoort tot een zijlinie van het sultansgeslacht, reist langs Noord- en Oostkust tot het inzamelen van gelden ten behoeve van den Pretendent en tot het verzet tegen ons gezag.

In verband met het vorenstaande zijn in de eerste plaats als leiders en aanvoerders van den te verwachten weerstand de beschouwen:

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

1. de *Pretendent-Sultan Toeankoe Mohammad Daoed* en zijn aanhang, m. n. de hoofden van Sama Indra Tjoembō', Keumala en Arèë, die der wakapmoekims Mètareuëm, Ilot en Andeuëh.

2. De gedurende ons optreden in Groot-Atjeh sinds 1896 van daar uitgeweken hoofden, zooals:

a. *Panglima Polém* met zijne bendehoofden.

b. *Toekoe Brahim Mon Tathie* zich noemende oelèëbalang der V Moekims Mon Tathië.

c. *Toekoe Oemar* met zijn talrijke bendehoofden, zich thans noemende Sagihoofd der XXV Moekims van Groot-Atjeh,

d. *Toekoe Djohan Lam Pasei*, zoon van een overleden Sagihoofd der XXVI Moekims van Groot-Atjeh en thans zelf als zoodanig optredende.

e. *Toekoe Ali Ba'et* met zijne bendehoofden, zoon van den door ons verbannen oelèëbalang der VII Moekims Ba'et (sagi der XXII Moekims).

f *Toekoe Tjoet Toengköb* met zijne bendehoofden, uitgeweken oelèëbalang der XIII Moekims Toengköb (Sagi der XXVI Moekims.)

3. De hoofden der geestelijke partij, als *Toekoe Tjot Pliëng*, opvolger van wijlen Toekoe di Tirò, aan wien hij verwant was, *Habib Hoesin*, *Habib Poetih*, *Toekoe Panté Radja*, enz.

Voor zoover was na te gaan waren de hoofden van *Pidië*, zoomede *Toekoe Béntara Keumangan*, *Toekoe Béntara Paleuèh*, *Toekoe Béntara Pineung*, *Toekoe Panglima Meugóë*, *Toekoe Béntara Reubèè*, *Toekoe Mail* van Ië Leubeuë, *Toekoe Mohammad Adan* van Ndjöng en de wd. *Imeum Beurabò* ons bestuur niet ongezind.

De berichten omtrent ons aanstaand gewapend optreden in de Pidiëstreek hebben echter geleid tot meerdere aaneensluiting der verschillende elementen waaruit de oorlogspartij was samengesteld, en hunne groepeering om den Pretendent-Sultan, wiens oppergezag thans algemeen door hen werd erkend.

Bedoelde partij is daardoor aanmerkelijk in kracht toegenomen, een omstandigheid, welke niet gemist heeft haar voor ons ongunstigen invloed uit te oefenen op de houding der ons overigens goed gezinde hoofden.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Naar luid van in het begin van April ingekomen berichten toch, zouden deze thans meerendeels voor de bedreiging der oorlogspartij zijn gezwicht en in een vergadering te Garōt den eed van trouw aan den Pretendent-Sultan en tot het voeren van den heiligen oorlog hebben afgelegd.

Ook *PotjoetAsiah* van Pidië en *Toekoe Béntara Keumangan* voldeden aan de oproeping om tot dat doel naar Garōt te komen.

T. Hoesin di Gedong en de overige Pidië'sche grooten bleven ons getrouw; T. Béntara Pineung en T. Béntara Paleuëh zonden zonen naar Garōt, doch gingen zelf niet.

Voorbereiding der expeditie. Verpleging enz.

Reeds in het begin van dit jaar werd met de voorbereiding der expeditie een aanvang gemaakt. Voor de militaire administratie, maar vooral ook voor het wapen der genie viel daarbij zeer veel te doen. Het was eveneens in den aanvang van dit jaar, dat aan Atjeh de opdracht werd verstrekt een project op te maken voor de eventueele legering te Segli van een troepenmacht, waarvan de sterkte opgegeven werd ongeveer overeenkomstig de later te vermelden sterkte der expeditionnaire colonne. Nadat de verlangde gegevens uit Atjeh verkregen waren en tevens daarbij uitgemaakt was in hoeverre de materieele en personeele hulpbronnen van het gewest voldoende waren en in hoeverre daarin van elders voorzien moest worden, werd reeds einde Maart of begin April met het oprichten van het bivak en de verder te treffen voorzieningen een aanvang gemaakt.

Onder dit laatste behoorde ook het inkoopen en ten deele het confectionneeren van materialen te Padang, Batavia, Semarang en Soerabaija.

Na een plaatselijk onderzoek werd als de meest geschikte plaats voor het bivak der troepen aangewezen het emplacement der oude versterking Segli en het Oostelijk daarvan gelegen terrein, terwijl de dwangarbeiders — voor zoover deze niet bij de korpsen ingedeeld zijn — in een afzonderlijk kampement zijn ondergebracht op de strandstrook beoosten de bestaande versterking. Op dit laatste terrein zijn tevens de magazijnen der Militaire Intendance opgericht.

Zonder in detailbeschrijvingen der kampementen te vervallen zij aangeteekend, dat de troep in z. g. Chineesche barakken, de dwang-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

arbeiders onder afdaken gelegerd zijn en dat om de uit een hygienisch oogpunt zoo schadelijke ligging op den grond te voorkomen, zoowel in de barakken als in de afdaken britsen zijn aangebracht. Om eenig denkbeeld te geven van den omvang, die de kampementen kregen en van de hoeveelheid arbeid, die voor den bouw verricht moest worden zij aangeteekend, dat het troepenkampement met de magazijnen voor de artillerie en de genie een uitgebreidheid beslaat van ruim 100.000 M² bij een grootste afmeting van 650 M. d.w.z. een oppervlakte nagenoeg zoo groot als het Waterlooplein te Batavia, welke, omdat men met de ruimte moest woekeren, zeer vol gebouwd werd. Het dwangarbeiderskampement met de magazijnen der administratie beslaat een ruimte van ± 20.000 M².

Nabij de bestaande versterking werd een veldhospitaal voor ± 100 bedden ingericht. Er wordt op gerekend de zieken en gewonden steeds zoo spoedig mogelijk naar Kota-Radja te vervoeren. Voor den bouw van dit hospitaal werden ijzeren gebinten (systeem Tollet) van Java gezonden.

Ten einde den troep van goed drink- en spijswater te voorzien, is nabij de artesische put der oude versterking een groot reservoir gebouwd, van waar het water door oppompen door middel van ijzeren buisleidingen naar distributiereservoirs in de kampementen der verschillende korpsen gestuwd wordt. Op overeenkomstige wijze wordt het dwangarbeiders kampement van water voorzien uit de artesische put in de bestaande versterking.

Bovendien is een boormeester van het mijnwezen met het noodige personeel naar Segli gedirigeerd om te trachten een derde artesische put in het Chineesche kamp te verbeteren en zoo noodig een nieuwe put te boren.

Uit de van het oorlogstooneel tot ons gekomen berichten blijkt, dat er — zelfs na aankomst der Selimoencolonne te Segli — overvloedig drinkwater aanwezig is.

Op de Pedirrivier nabij Kampong Kramat werd voorts een pompinrichting, gedreven door een petroleum motor, opgesteld om bij eb door middel van buisleidingen het rivierwater naar een reservoir in de kampementen te leiden. Dit water is bestemd voor het drenken der dieren en voor waschwater. Van de landingsplaats aan de Koewala

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

is naar de magazijnen een baan gelegd voor décauville spoor, terwijl er over de Pedirrivier een brug is geslagen ter plaatse waar nabij de oude versterking vroeger een overgang over die rivier bestond.

Zoodra met den bouw van het kampement een aanvang werd gemaakt, werd van Kota-Radja de kapitein commandant der 3de Compagnie met een sectie dier compagnie benevens het noodige vrije werkvolk naar Segli gedirigeerd. Later werden deze werkkrachten nog versterkt met ongeveer 300 dwangarbeiders en een honderdtal inlandsche fuseliers van het 14de Bataljon, van welk bataljon reeds een gedeelte — als wij het wel hebben twee compagnieën — te Segli aanwezig was 1) en dit gaandeweg in zijn geheel naar Segli gezonden werd. Ook vertrokken langzamerhand de voor de expeditionnaire macht bestemde geniewerklieden naar Atjeh, benevens het noodige magazijnspersoneel der genie en militaire administratie.

Alle op Atjeh varende booten der Paketvaartmaatschappij namen, voor zoover de laadruimte zulks toeliet, goederen voor de magazijnen der genie en administratie mede.

Besluiten wij deze mededeelingen met de opsomming van het volgende aan de expeditie toegevoegde materieel: 1° 15 KM. telefoonlijn; 2° 15 à 20 KM. décauville baan, benevens een groote hoeveelheid houtwerken om deze baan ook over drasliggende sawahs te kunnen voorttrekken. De aan de expeditie uitsluitend voor het leggen dezer banen toegevoegde sectie genietroepen was gedurende eenige maanden speciaal geoefend in het spoedig plaatsen der banen over dergelijke moeilijke terreinen; 3° oorlogsdrijvervlotten voor het debarkeeren van troepen enz.; 4° pioniergereedschap voor twee bataljons infanterie; 5° groote hoeveelheden tijdelijke materialen; 6° de noodige springmiddelen enz.; 7° 250 Meter Chineesche barak voor het inrichten van ambulances, magazijnen enz. in het binnenland; 8° een viertal Wells lampen, die te Weltevreden in tegenwoordigheid van Z. E. den Commandant van het Leger beproefd werden, enz. enz.

Als men het bovenstaande nagaat en verder overweegt welke kolossale voorraden door de militaire administratie te Oleh-leh verzameld moesten worden en welke voorzieningen door de leveranciers op Atjeh—

1) Na de operatiën in Augustus 1897 bleef dit bataljon te Segli achter, doch keerde bij gedeelten naar Kota-Radja terug.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

hoofdzaak de firma de Lange — getroffen moesten worden om behoorlijk in alle behoeften der troepen te voorzien, dan zal het duidelijk zijn welk een omvangrijk werk een dergelijke voorbereiding is. Uit het medegedeelde zal echter tevens blijken dat hier in casu kosten noch moeite gespaard werden.

Omtrent de verdere maatregelen ten behoeve der expeditionnaire troepen genomen zij voorts het volgende vermeld:

Bij Gouv. besluit van 25 April is onder meer bepaald:

a. dat alle personeel en dieren der exp. colonne zullen worden verpleegd als op voet van oorlog, in te gaan bij debarkement te Segli, en voor de Selimoen-colonne bij vertrek van Selimoen, en voor hen die reeds te Segli zijn van af aankomst der eerste troepen aldaar. Deze bepaling houdt op op den dag van inscheping bij afloop der expeditie of bij evacuatie van het oorlogsterrein.

b. Officieren, onder-luitenants en adj. ond. off. van Atjeh afkomstig zullen gedurende de expeditie niet ontvangen de toelage ad *f* 10 voor bediendenkosten en ad *f* 1.50 per dag voor vivres.

c. aan gehuwde off. en ond. off., die hun gezinnen te Kota-Radja of op Java achterlaten, wordt de toelage voor gehuwden ad *f* 85 's maands toegekend, en ontvangen allen huishuur-indemniteit der eerste categorie, terwijl het aan de achtergebleven gezinnen vergund wordt in de door hen betrokken woningen te blijven wonen. (1)

d. Bij wijze van entrée de campagne wordt uitbetaald:

Aan hen van Java afkomstig, 2 maanden, aan hen van Atjeh afkomstig 1 maand huishuur, berekend volgens de hoogste categorie.

Ten opzichte van de uitrusting werd door het legerbestuur nog het volgende bepaald:

Alle millitairen ontvangen bij vertrek flanellen buikbanden, terwijl in plaats van de broodzakken zooveel mogelijk veldzakken zullen worden medegegeven.

Groot-tenue en veldransel worden achtergelaten en de kleedingtasch medegenomen, waarin 2 stel onder- en bovenkleederen, 1 paar schoenen en de sprei.

---

(1) Hierbij is uit het oog verloren, dat er ook officieren naar het oorlogstooneel vertrokken zijn, welke geen gouvernementswoning hadden. Getrouwd zijnde, verkeeren zij dus in financieel minder gunstige condities dan andere collega's.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

In plaats van de zware compagnieskisten, worden aan de staven, compagnieën en kwartiermeesters, administratiekistjes uitgereikt, welke bij excursiën niet worden medegenomen. De wollen dekens, in het bezit der manschappen, worden medegenomen naar Segli, terwijl daar aan ieder man (Europ.) een ledige stroozak en een hoofdkussen zullen worden verstrekt.

Vóór het vertrek der bataljons van Java werd het uit Nederland ontvangen nieuwe ledergoed door, te Weltevreden beproefd, meer bruikbaar ledergoed vervangen. Aan de dwangarbeiders wordt verstrekt, behalve hun kleeding een kapmes met scheede, een veldflesch en een eetketeltje.

Omtrent de verpleging te velde wordt voorts nog aangeteekend:

De troep wordt gevoed overeenkomstig het militair tarief No. 20.

In verband daarmede zijn schaftordes vastgesteld, waaruit het voornaamste is overgenomen in de bij dit opstel gevoegde bijlage. Er worden geen groote doch een evenredig aantal middensoort kookketels medegenomen.

Compagnies- en detachementscommandanten moeten er voor zorg dragen, dat de troepen, koelies en dwangarbeiders vóór het verlaten van het kwartier of het bivouak een stevig maal nuttigen en de veldflesschen met thee of koffie gevuld worden en verder, dat zij een tweede ontbijt met zich medevoeren.

De eetketels en veldzakken (ook dienende voor berging van reservemunitie en het noodration) worden bij elke excursie door de manschappen medegenomen en zelf gedragen. Wordt vermoed, dat de troep niet denzelfden dag in het kwartier zal terugkeeren, dan voeren de manschappen de sprei mede en een stel reserve kleeren en schoenen.

De dwangarbeiders van den vasten trein zijn als volgt ingedeeld: *per compagnie infanterie* 15 voor tandoes, 8 voor het kookgereedschap en 8 voor de reservemunitie benevens 1 mandoer.

per sectie artillerie, peloton cavalerie of detachement genietroepen 4 voor het kookgereedschap, overigens naar omstandigheden.

per ambulance 1 mandoer en 14 man.

Een der bij den trein ingedeelde adjudanten-onderofficier met het noodige kader wordt in den regel belast met het commando over den bagagetrein bij een uitrukkende colonne. *(Wordt vervolgd.)*

Redactie.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

SCHAFTORDE VOOR EUROPEANEN,

	KILOGRAMMEN.										1/4 bl.	KILOGRAMMEN.											
	Rijst.	a. Brood.	b. Volksspijs.	Bruine boonen.	Groene erwten.	c. Versch rundvleesch.	Austr. vleesch in blik.	Gebraden gehakt in blik.	d. Versch varkensvleesch.	Gerookt spek.	Sardines.	Kaas.	Gedroogde sajoer groenten.	Julienne Soepgroenten.	e. Snetgroenten.	Boter.	Uien.	Zout.	Peper.	Geconserveerde Sambal.	Idem. Kerriepoeder.	Speceryen.
1ste Dag.	0.30	—	0.6	—	—	0.2	—	0.12	—	—	—	0.05	—	0.004	—							
2de „	0.4		—	—	—	0 35	—	—	—	0.05	—	—	0.02	0.004	—							
3de „	0.3		—	—	0.18	0.25	—	—	0.12	—	—	0.05	—	—	0.04							
4de „	0.4		—	—	—	0.2	0.25	—	—	—	1	—	0.02	0.004	—							
5de „	0.3		0.6	—	—	0.2	—	0.12	—	0.06	—	—	—	0.004	—							
6de „	0.4		—	—	—	0.35	—	—	—	—	1	—	0.02	0.004	—							
7de „	0.2	—	—	0.32	—	0.25	—	—	0.12	—	—	0.05	—	0.004	—							
Totaal . . per week.	2.30	1.40	1.20	0.32	0.18	1.80	0.25	0.24	0.24	0.11	2.—	0.15	0.06	0.024	0.04	0.21	0.175	0.175	0.0105	0.014	0.007	0.007	0.007

Dagelijks 0.2 Kilogram. Dagelijks 0.03 Kilogram. id. 0.025 id. id. 0.025 id. id. 0.0015 id. id. 0.002 id. id. 0.001 id. id. 0.001 id.

a. Indien de verstrekking van versch brood niet mogelijk is, dan hard brood.
b. Zoo mogelijk kunnen, in de plaats van volksspijs, aardappelen en uien worden verstrekt
c. Indien geen versch vleesch kan verstrekt worden een gelijke hoeveelheid Australisch vleesch
d. Indien geen versch varkensvleesch kan verstrekt worden een gelijke hoeveelheid gerookt spek
e. Voor de dagen, dat erwtensoep wordt verstrekt, [illegible] tegen stilstand van het ration Julienne

[illegible] gemachtigd.

NOOD

Wanneer bovenbedoelde voedingswijze door bijzondere omstandigheden
heden, dan wel indien geen voldoende transportmiddelen aanwezig zijn o
cursie niet wenschelijk wordt geacht enz., wordt aan de mindere militaire
men, onverschillig welken graad of betrekking zij bekleeden en v. z. v. zij
per dag verstrekt:

AFRIKANEN EN AMBOINEEZEN.

LITERS.			Kilogrammen.			Liter.	Kub. Mr.	VOEDINGSWIJZE.		
Azijn.	Verschc klaper olie.	Jenever.	Koffie (gemalen).	Thee.	Zeep.	Petroleum.	Brandhout.	AVONDMAAL VOOR DENZELFDEN DAG.	ONTBIJT VOOR DEN VOLGENDEN DAG.	Morgenmaal voor den volgenden dag.
Dagelijks 0.015 Liter.			0.024 Kilogram.			0.015 Liter.	0.003 M³.	Volksspijs en gehakt.	Brood, boter, koffie, kom. kaas.	Soep, rijst, enz.
id.	0.005 id.		id.	0.008 id.	0.03 id.	id.	id.	Rijst, sajoer, sambal, rundvleesch.	id. id. id. ger. spek.	id.
		0.1 id.						Erwtensoep, varkensvleesch.	id. id. id. kom. kaas.	id.
								Rijst, sajoer, sambal. Austr. vleesch.	id. id. id. sardines.	id.
								Volksspijs en gehakt.	id. id. id. ger. spek.	id.
								Rijst, sajoer, sambal, rundvleesch.	id. id. id. sardines.	id.
								Bruine boonen, varkensvleesch.	id. id. id. kom. kaas.	id.
0.105	0.035	0.7	0.168	0.056	0.21	0.105	0.021			

het ration ad. 0.6 Kg. aardappelen en 0.15 Kg. uien.
in blik of 3/5 van de hoeveelheid gebraden gehakt.

soepgroenten. Het ration snertgroenten ad 0.04 Kg. per man.

RATION.

niet kan plaats hebben, b. v. bij marschen, die met grooten spoed moeten ge-
het medenemen van een transporttrein, in verband met het doel van eenige
en andere personen, behoorende tot de troepen, welke aan de excursie deel-
tot de Europeanen of daarmede gelijkgestelden landaard behooren, per man

soepconserve.

er dag verstrekt:

Voor ontblijt: 1
„ morgenmaal 2
„ avondmaal 1

SCHAFTORDE VOOR INLANDER

	KILOGRAMMEN.							Stuks.	KILOGRAMMEN.									Liters.		Kilogram.			Liters.
	Rijst.	Bras Ketan.	Versch rundvleesch. a.	Austr. vleesch in blik.	Gebraden gehakt in blik.	Dingding.	Gedroogde visch.	Gezouten eieren.	Javaansche suiker (goela djawa.)	Gedroogde sajoer groenten.	Julienne soepgroenten.	Uien.	Zout.	Peper.	Geconserveerde sambal.	Idem. Ker riepoeder.	Specerijen.	Azijn.	Versche klapper olie.	Koffie gemalen.	Thee.	Zeep.	Petroleum.
1e Dag	—	0.15	—	0.12	—	0.09	1	—	—														
2e „		0.22	0.1	—	—	—	—	0.07	00.2														
3e „		0.20	—	—	0.06	0.08	—	—	—														
4e „		0.20	—	—	—	0.08	1	—	0.02														
5e „		0.22	0.1	—	—	—	—	0.07	—														
6e „		0.20	—	—	—	0.08	1	—	0 02														
7e „		0 16	—	—	0.06	—	½	—	—														
	Dagelijks 0.5 Kilogram.										Dagelijks 0.003 Kilogram.	„ 0.015 „	„ 0.025 „	„ 0.001 „	„ 0.003 „	„ 0.001 „	„ 0 001 „	„ 0.01 Liter.	„ 0.005 „	„ 0 024 Kilogram.	„ 0.008 „	„ 0.02 „	„ 0.01 Liter.
	0.15 „																						
Totaal per week.	3.50	1.05	1.35	0.2	0.12	0.12	0.33	3.½	0.14	0.06	0.021	0.105	0.175	0.007	0.021	0.007	0.007	0.07	0.035	0.168	0.056	0.14	0.07

a. Indien geen versch vleesch kan verstrekt worden, een gelijke hoeveelheid Austr. vleesch in

NO

Wanneer bovenbedoelde voedingswijze door bijzondere omstandighe
schieden, dan wel indien geene voldoende transportmiddelen aanwezig zij
cursie niet wenschelijk wordt geacht, enz., wordt aan de Inlandsche milita

Voor ontbijt: 1
„ morgenmaal: 1
„ avondmaal 1

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

soepconserve.
hutspot conserve.
bruine boonen conserve.

KOELIES EN DWANGARBEIDERS.

VOEDINGSWIJZE.		
AVONDMAAL VOOR DENZELFDEN DAG.	ONTBIJT VOOR DEN VOLGENDEN DAG.	MORGENMAAL VOOR DEN VOLGENDEN DAG.
Rijst, Sambal, gebraden gehakt.	Koffie, Ketan, sambal, gez. ei.	Soep, Rijst, gedroogde visch, enz.
„ „ sajoer, Aust. vleesch.	„ „ „ java suiker.	„ „ versch rundvleesch enz.
„ „ versch rundvleesch.	„ „ „ dingding.	„ „ gedr. visch enz.
„ „ sajoer, versch rundvleesch.	„ „ „ gez. ei.	„ „ „ „ enz.
„ „ Austr. vleesch.	„ „ „ java suiker.	„ „ versch rundvleesch enz.
„ „ sajoer, versch rundvleesch.	„ „ „ gez. ei.	„ „ gedroogde visch enz.
„ „ versch rundvleesch.	„ „ „ dingding.	„ „ ½ gezouten ei. enz.

of 3/5 van de hoeveelheid gebraden gehakt.

RATION.

niet kan plaats hebben, b. v. bij marschen, die met grooten spoed moeten ge-
het medenemen van een transporttrein, in verband met doel van eenige ex-
enz. per man en per dag verstrekt.
ketan conserve.
rijst conserve.
rijst conserve.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Tt PADANG LILA
Beutông
Kr. naar T. di Tamboen
Kareueng
Mt. Anoe
M. Kueilam
Toengkôb
Neuheun
Tjroeeng
Kp. Batèe
Pandèe
Kr. Pandèe
Seulatan
Lhô' Boeroeng
K. Krandji
Teupin Djeuré
P.a Tvoeh
G. Batèe
Kr. Batèe
Geunteng
Geudé
Bt. PAKEH
Kp. Banggalang of
Tandjông Blang Peuti.s
Teupin Raja
Tjalông Rajen.s
P. Bama
P. Baro
Kr. Peusé Blah Peusé
Tandjông Raja
Tandjông Nigah
Djareueng
naar Reuëng
Kr. Octoee
Octoee
P. Boebee
Bt. KOKA
I
Banggalang
Kr. Banggalang
Gaulah Ajer
Singéroeng
Tibang
Lhô' Keuntalang
Keuntet
Geudé Breueh
XXIII
Beurabò
Grông grông (Geugrông)
Meunaneu
Karieng
Paloh
Toempo.s Peusé
Tt. Tabin
Tt. Meu Goemplé
Langgò
M. Rdeueuëh
Padang Tidji
Goh-goh
Seuleungé
Kajée Raja
Sanggeue
Barat
Lgm Peu.s oee
Mt. Raja
Kr. Pasé
Pb. Keuyeu
Teupin Djanggôt
Teudagia
Teuteuyeumën
Kueuyel
Kluebuë
II
Seuntana
Goendoeë
Daloeeng
Truebëng
Ajoe
Paja Reubèe
Bt. PAJA
Triëng Pet
III
Tjirih
Doeet
Pante
Lam Oedjong
Kr. Seumu
XVII
Lhô' Kadjoe
G. Oe
Arèe
K. Mantroe
Garôt
Geudé
Kadjoe
XVIII
Bt. GLOEMPANG
GLÉ TJIRIH
Reubé
Lagang
Tinòh
P. Seintoeë
P. Djié
Blang Kadjoe
Meligoe
Meuraxa
Peuleu
Blang
Kr. Peuleue
Tampeng
Toempeng
K. Beu'ah
Beu'ah
Keubang
Kong Kong
Toengkôb
Bt. RANTJANG
GLE DJROEET
Bloee.s
Lam Poeneue.s
Matjoe
Bt. TOENGKÔB
Obée Bira
Pineung
Mètareuëm
Geudé
K. Mètareuem
IIôt
XV
Bloee.s
Haboewa
Andeuëh
XXIV
P. Kamèng
Bloee.s
Djirat Manjang
Lhô' Leuboe
P. Kroeeng
Sintòh
Bloee.s
Gampông
Bt. BLOEE.s
BOESOEE
Lala
Boerô
GLE GAPOEJ
Gle Toet
Kr. Lala
Geudé
K. Asan Geudông
Gapoej
P. Pô Atém
Boesoee Kajée Raja
K. Gapoej
Langga
Loeeng Barô
Beureudeuëh
Soemié.s Simpang
G. Blang
Soemié.s
Lam Eue
Boesoee G. Kléng
Balocë
Bt. BILÉH
Gloempang Toedjôh
P. Seuketeuntôt.s
G. Djeumpa
Lhô' Mè
V
G. Manjang
P.a Kroeeng
Beutong
Beutjoeë
V
Beutong
G. Pisang
Beutong Peureulé
Beutong Simbo
Seuniweue.s
Paloh
Tileue
Deteuën Badeue.s
Pb. G. Kléng
Paloh
Barôh
Pb. Djeureulah
Kr. Tileue
P. Treueng Poe
Keumala Reuloh
Kandang
Loeeng Koeda Agam
Loeeng Burdang
VI
Treueng Poedéng
P. Seupéng
P. Mie
P. Pante
P. Kroeeng
XXI
Keumala Nitjah
P. Krèh
Mt. Radja
K. Radja
Keumala Raja
P. Glé Meulinteuëng
Kramat
GLÉ MEULINTEUËNG
GLÉ TREUENG POEDÉNG
Keumala Dalam
naar Sawang (Kr. Sabil) over Beungga en Tangséh
naar Kr. Sabil over Tangséh

STRAAT
MA
Peukan Barō
Kª Pidiē (Pedir)
Kª Sègli (Segli)
SEGLI
Kª Raʿoe of Kª Deureukam
Kª Beuraʿbò
Soekon
XVIII
XIX
Manta ʿOe
Djong Rouëk
Paleuëh
Tº Paleuëh
Kª Gigiëng
Gehucht v. Lepralyders
Mangkè
Wakeuëh
Ghinkè
Tº Arò
XVI
XX
Kª Leuë of Seuleuë (Kª Boerèn)
Kraunat van T. di Pasi
Gehucht van lepralijders
Kª Ajer-Leboe (Kª le Leubeuë)
Geudè le Leubeuë
Pasi Lhōˢ
IV
IX
Arōsjn.
Meura'sa
Troeëng Tjuplè
XVI
Tº Oe
Tº Bringen
Kambòeëh
Aeljah
X
Keumangan
Tjoet
Tandjöng
Oeëe
Beureuʿèh
Lheueˣ Lhōˢ
Jaman
Ajoeu
Gº Pineung
Mariëng
Tiba Broeëˢ
Tiba Raja
Gº Tjöt Opsi
Reubat
XXII
Gº Lada
Aramanèh
Ph. T. Bèn Amat
Paloh
Kambòng
Ph. Kº Aseë
Ph. Tranggoh
Oesè
Ph. Oedjöng Rimba
Bl. Rieë
Bº MALOE
Ph. Oesi
Ph. Geumpoeëng
Geumpoeëng Simbe
Oedjöng Palòh
Oedjöng Rimba Tjöt
Batè
Gº Masigdi Oe
Djöng Rimba
Kª Teungeuëh
Kª Meuranaë
Kª Toegeuëh
Gº Leuëe
Gº Toetong
Reuëng Keuhè Peuëh
Reuëng
Gº Asan
Gº Klang
Oenoe
Asan Koem.
Klang
Gº Klang Mangkè
Reuëng Keuhè
Gº Geudè
Gº Gepoe

I XII Mukims Pidië (Pedir)
Gebied van T. Radja Pakèh
II V Mukims Reubèë
Gebied van T. Bèntara Reubèë
III II Mukims Arèë
Gebied van T. Bèntara Arèë
IV III Mukims T. Bèntara Blang Radja na Wangsa
Gebied van T. Bèntara Blang Radja na Wangsa
XV VIII Mukims Sama Indra en Lhō Kadjoe
Gebied van T. Bèntara Sama Indra
XVI IV Mukims Bambi en Oenòë
Gebied van T. Panglima Meugòë
XX
MALAK
RAAT
Segli)
Kp Radjoe of Kp Deureukam
Kp Beurabò
Soekon
Mantak Oe
Djong Reuëë
Gelucht v. Lepralijders
Kp Gigiëng
Gigiëng
Meuranaiëng
Djaïja
Tjot Djaïja
Kp Leuë of Seuleuë (Kp Boerèn)
Kramat van T. dè Pasi
Geluchten van lepralijders
Kp Djer Leboe (Kp lè Leubeuë)
Geudè lè Leubeuë
Iboih
G. Leuë
Teungòh
Kp Toegeuëh
Kp Gepoh
Reueng Keuthè Peuëtèh
G. Tvelong
Arösun
Pasi Lhō
Djeumeuranggan
Meuraksa
Troeëng Djaïbli
G. Asun
Gleumpang
Bleugèko
Tvoh
Gleumpang Tjoeng
Gleumpang Pajong
Gleumpang Mulèë
Gleumpang Mujeu
Gleumpang Tiga
Gleumpang Rajeu
Gleumpang Ilèë
Gleumpang Ilèë
Gleumpang Tjoet
Gleumpang Tjoet
Gleumpang Tjoet

INDEELING

Federatie der XII Oelèëbalang's (Pedir)

V	*V M^{s} Tjoembōs* — Gebied van T. Bĕntara Tjoembōs	IX *VI M^{s} Ie Leubeuë (A^{er} Leboe)* — Gebied van T. Mart
VI	*II M^{s} Titeuë* — Gebied van T. Bĕntara Titeuë	X *VII M^{s} Ndjōng (Endjoeng)* — Gebied van T. Laksamana
VII	*II M^{s} Troesĕb* — Gebied van T. Keudjroeën Troeseb	XI *III M^{s} Gloempang Pajōng* — Gebied van T. Bĕntara Seumasat Gloempang Pajōng
VIII	*III M^{s} Arōn* — Gebied van T. Keudjroeën Arōn	XII *M^{s} Moesa* (onder T. Keudjroeën Moesa) en Langiën (onder T. Keudjroeën Langiën)

XIII	*M. Panté Radja* — Gebied van T. Sjahboedin
XIV	*M^{s} Peudoeë^{s}* (onder T. Tjhi^{k} Peudoeë^{e}) en Triĕng Gadéng (onder T. Panglima Triĕng Gadéng, onderhoorig aan T. Laksamana)

Federatie der VI Oelèëbalang's (Gigiĕng)

XVII	*Kroeëng Seumideuën* — Gebied van T. Meuntrōë Kroeëng Seumideuën	XIX *III M^{s} Gigiĕng* — Gebied van T. Bĕntara Paleuëh
XVIII	*III M^{s} Pineung* en *M. Peukan Bar-ō - Peukan Sōt* — Gebied van T. Bĕntara Pineung	XX *M. Gigiĕng Meurandéh* (onder T. Imeum Gigiĕng)

XXI	*II M^{s} Keumala* — Gebied van T. Bĕntara Keumala en T. Keudjroeën Keumala
XXII	*IX M^{s} Keumangan* — Gebied van T. Bĕntara Keumangan

Moekim VII (Sagi der XXII Moekims). XXIV *Wakeuëh van den Sultan.*

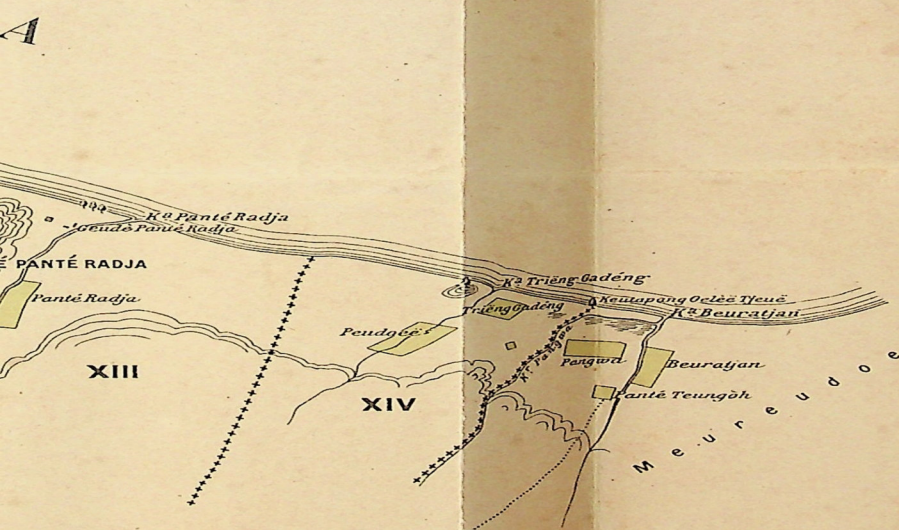

FIGURATIEVE SCHETSKAART VAN DE PEDIRSTREEK

Schaal ± 1:100000

0 1 2 3 4 5 c.M.

0 1 2 3 K.M.

Samengesteld naar gegevens van Inlanders,
door den Controleur 1e Kl. B.B. Ch. L. J. PALMER VAN DEN BROEK.
Uitgegeven door het Topographisch Bureau te Batavia
Mei 1898

LEGENDA

- Kampoeng (Gampōng)
- Moeras.
- Rivier.
- Grens der Oelèëbalangschappen.
- Geestelijke Wakeuëh.
- Weg, a. opgehoogd.
- Weg niet voor veevoertuigen bruikbaar.
- Voetpad.
- Inlandsche versterking.
- Meuseugit.
- Gebouwen.
- Herkenbare boom.
- Laeë (beek).

Bl. Blang (vlakte).
G. Gampōng.
K. Koeta (versterking).
Kr. Koeala (monding).
Kr. Kroeëng (rivier).
M. Meunasah.
Mr. Meuseudjit (mēsigit).

P. Poelò (eiland).
Pr. Panté (rivieroever).
Ph. Palōh.
Pn. Peukan (Pasar).
T. Teungkoe (Teukoe = Hoofd).
Tr. Tjòt (Heuvel).

NB. Het terrein tusschen de gampōngs is, voor zoover bekend, grootendeels sawah.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

DE PEDIR—EXPEDITIE.

(Vervolg van blz. 560)

Nadere details betreffende de operatiën op 1 Juni.

Van uit Segli gewerden der Redactie nog de hieronder volgende, door de cavalerie gezonden „berichten" alsmede de door den opperbevelhebber tijdens het gevecht uitgevaardigde „bevelen".

Daar zij, vooral ook door de tijdsopgaven, in aansluiting met het in de 7de aflevering opgenomen overzicht der operatiën een duidelijk beeld geven van het verloop der gebeurtenissen op den 1sten Juni, achten wij het van genoegzaam belang nogmaals de aandacht der lezers voor dien dag in te roepen.

Tot onze spijt is onze berichtgever niet in staat voor het verder verloop der expeditie even gedetailleerde gegevens te verstrekken, omdat men daartegen van hoogerhand bezwaren heeft gemaakt. Men wenscht n. l. deze details niet te publiceeren, vóór dat het officieele verslag van de expeditie der Regeering is aangeboden.

Te 7 uur 25 V. M. kwam van de cavalerie het volgende bericht.

Plaats van verzending *Kg.* Palöh.
1—6—98. 7 u. 15′ V.M.

Bevind mij met cavalerie bij P. van Palöh, waar rivier doorwaadbaar is voor alle wapens, trein en ambulance. Inf. gaat er tot aan de knieën door. Ct. Cavalerie.

Om 7 uur 45 werd van de Cavalerie het tweede bericht ontvangen, luidende:

Z. W. hoek kampong Palöh.
1—6—98. 7 u. 31 V.M.

Brug over rivier in Z. W. hoek kampong Palöh niet afgebroken. Rivier ook hier doorwaadbaar. Langs welken oever moet ik oprukken? Brug zelf begaanbaar voor Inf., trein en ambulance, artie. en Cavie. moeten rivier doorwaden. Commdt. Cavie.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Aangezien het eerste bericht het vermoeden wettigde dat de rivier ook hooger op doorwaadbaar zou zijn, besloot de bevelhebber Garöt van de Westzijde aan te vallen, wat de vijand waarschijnlijk het minst verwachtte, en vaardigde het volgende bevel uit:

No. 1 Tjot Reng 7u.40′ V.M.

Commandant Voorhoede en Cavalerie.

De rivier bij Palöh overgaan; daarna Zuidwaarts door Sanggeuë, richting Klibeuët. Zoodra terrein toelaat in gevechtsformatie met breed front te ontwikkelen, mij bericht zenden. Er op rekenen dat K. Triëng Pét op linkeroever rivier door vijand bezet is, wellicht ook een paar verschansingen ten N. daarvan gelegen. Kota Triëng Pét, Zuid van Seuntang, heet bevriend te zijn, kan echter ook door vijand bezet wezen.

De bevelhebber,
v. H.

Te 8 uur 20 deboucheerde de Cavalerie op sawah ten W. van Klibeuët, waarvan ten 8 uur 25 bericht werd ontvangen; zij werd spoedig gevolgd door Infanterie-voorhoede, die dadelijk in gevechtsformatie zoover voorwaarts ging, dat de volgende troepen zich konden ontwikkelen.

Te 9 uur 5 werd nu uitgevaardigd:

Bevel No 2. Sanggeuë 1—6—98. 9 u. 5 VM.

Recht voor ons (Z. W. richting) liggen Seuntang en Kota Triëng Pét. In Zuid. richting K. Triëng Pét aan rivier.

In gevechtsformatie wordt tegen beide tegelijk opgerukt. Het 3e. Bat. met 3 Comp. in de gevechtslinie op den linkervleugel; rechts van het 3e. Bat. de marechaussées, op rechtervleugel aangeleund tegen Oostrand kampong Seuntang de Cavalerie.

Overige troepen volgen achter het midden. De beide bataljons in compies colonnes, de artie. in het midden. Het signaal „het geheel voorwaarts" afwachten.

De bevelhebber,
v. H.

Alle troepen namen hun plaatsen in, toen evenwel bleek, dat de

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

sawah nabij den rand [1]) van Klibeuët voor de artillerie het best begaanbaar was, werd bepaald, dat zij op den linkervleugel der 2de. linie zou volgen, onder dekking van een compagnie van het 2de. Bataljon.

Te 10 uur 15 was het Bataljon op zijn plaats aangekomen. De opmarsch had veel vertraging ondervonden door een diepe, modderachtige waterleiding aan den Zuidrand van Sanggeuë.

Op dat tijdstip was de opstelling der troepen als volgt:

3 Compagnieën van het 3de. Baton in voorste linie in gevechtsformatie (2 sectiën gesloten vooruit, 2 sectiën op ± 50 M. daarachter). De 1e Compie in kampong Klibeuët, de 2e en 3e Compie in de sawah ten Westen daarvan. De 4e Compie met de korpsambulance volgde op ± 100 M. achter het midden als reserve.

Westwaarts van het 3de Baton de marechaussées, westwaarts daarvan de cavalerie.

In 2e linie op den linkervleugel de artillerie, gedekt door een compagnie van het 2de Baton, de 3 andere compagnieën van dit bataljon achter den rechtervleugel der gevechtslinie.

Daar het 14de Bataljon nog achter was, vaardigde de opperbevelhebber nu uit:

Bevel No. 3. Zuidrand Sanggeuë 1—6—98. 10 uur 15 V.M.

Commandant 14e Bataljon.

Wij rukken in gevechtsformatie op tegen de beide Kota's Triëng Pét. U volgt met uw bataljon de beweging als algemeene reserve.

De bevelhebber.

v. H.

10 Uur 15, Signaal „Het geheel voorwaarts".

Na vuurgevecht werd de vijand verdreven. Kota Trieëng Pé: (Oost) werd door het 3de Baton onbezet gevonden. Het 2de Baton steunde de Cavalerie en maakte een omtrekkende beweging langs Seuntang over Tjirih en Lagang en bezette den Zuidrand en Missigit Arèë. Intusschen drong het 3de Baton door tot aan de rivier tegenover Kota Mantròë Garöt, doorwaadde spoedig daarop, na het

1) In onze beschrijving op blz. 557 had dus moeten staan *Westelijken* kampongrand.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

vijandelijk vuur tot zwijgen te hebben gebracht, de rivier en vond Kota Mantròë verlaten.

Tegen 3 uur 30 N.M. werd het bivak betrokken.

Operatiën op den 2den Juni.

Voor den 2den Juni werden de volgende bevelen gegeven. In twee colonnes, die zooveel mogelijk verband met elkander moesten houden, zou in Zuidelijke richting langs beide oevers der Pedirrivier worden opgerukt. De colonne op den linkeroever onder Luitnt.-Kolonel Willems kreeg in opdracht over Kong-kong naar Kota Mètareuëm te marcheeren; het object van de colonne op den rechter rivieroever, onder commando van den Opperbevelhebber was Poelò Kamèng.

Na het bereiken dezer objecten zouden nadere bevelen gegeven worden.

Onder de bevelen van overste Willems waren gesteld 3 compagnieën van het 2de Baton. en 10 brigades marechaussées.

De colonne op den rechteroever was als volgt samengesteld en ingedeeld:

Voorhoede:	Twee pelotons cavalerie.
	Twee compagnieën van het 14e Baton.
Hoofdcolonne:	Een compagnie van het 14e Baton.
	Een sectie genietroepen.
	Twee sectiën bergartillerie.
	Twee compagnieën van het 3e Baton.
Achterhoede:	Een compagnie van het 3e Baton.

Aan den Luitnt.-Kolonel Willems was de Kapitein de Neve als stafofficier en de luitenant Kan als adjudant toegevoegd.

Ter bewaking van de bivaks bleven achter een compagnie en twee brigades marechaussée.

De beide colonnes vingen te 8 uur 30 V. M. in onderling verband hun opmarsch aan.

De colonne op den linkeroever, met de marechaussées aan het hoofd bereikte spoedig, zonder tegenstand te ondervinden, over Kong

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Kong de Glé Drjoeët. Deze, uit een drietal lage kale heuveltoppen bestaande, werd door de marechausseés bezet gehouden, terwijl het 2de Baton. naar Mètareuëm rukte. Even over 12 uur ontving de Opperbevelhebber bericht, dat de colonne Willems Mètareuëm bezet had.

De andere colonne was zonder tegenstand te ondervinden voortgerukt tot aan den Zuidrand van Keubang. Van hier uit werd de Blang Rantjang, een sawahvlakte, die nog al moeilijkheden opleverde, overgetrokken, in de volgende formatie: het 14de Baton. in voorste linie met de artillerie op den rechtervleugel, het 3de Baton. gesloten in tweede linie.

Op den Blang Rantjang werden eenige schoten ontvangen uit de Oostelijke kampongs. Vervolgens werd zonder verderen tegenstand in dezelfde formatie voortgerukt tot aan den Zuidrand van kampong Ilot. Van de cavalerie, die intusschen doorgereden was naar het Westelijke hoogste gedeelte van het heuvelterrein bij den Glé Gapoej [1]), werd hier tegen 11 uur V.M. bericht ontvangen dat aldaar een vijandelijke bende van ± 40 man in stelling lag. De artillerie kwam op dit bericht in batterij in het sawahgedeelte tusschen Kota Mètareuëm en kampong Ilot en opende haar vuur op de N. O. hellingen der Glé Gapoej, terwijl een compagnie v/h 3de Baton. voorwaarts gedirigeerd werd om de verdere verkenning der cavalerie te steunen. Spoedig daarop werd de Glé Gapoej door die compagnie bezet en zweeg het vijandelijk vuur geheel.

Het eveneens nog al moeilijkheden opleverende sawahgedeelte tusschen Ilot en Poelò Kamèng werd thans overgetrokken en op laatstgenoemd punt de rivier overgegaan en door de uitgestrekte kampong op den linkeroever naar de Gedei Mètareuëm opgerukt, alwaar de colonne Willems in stelling lag. Het was ongeveer 2 uur N. M. toen alle troepen aldaar vereenigd waren. Ook de compagnie infanterie en de cavalerie, die de Glé Gapoej bezet hadden, voegden zich hier bij de troepen.

Na de troepen alhier eenige rust gegund te hebben werd de terugmarsch met de geheele colonne langs den linker rivieroever ondernomen, omdat aldaar de beste weg werd aangetroffen.

---

1) Deze bleek minder hoog te zijn en ook een anderen vorm te bezitten, dan op de kaart van P. v/d Br. is aangegeven.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Gedurende dien terugmarsch werd de colonne beschoten uit de Oostelijke randen der kampongs Mètareuëm en Beu'ah, waardoor een Amboineesch fuselier zwaar gewond werd. Om dit vuur te beantwoorden bezetten de marechaussées de Glé Djroeët.

Het was over 5 uur N. M. toen de troepen na een zware regenbui in hun bivaks teruggekeerd waren.

Van den vijand waren bij deze excursie slechts 2 dooden in onze handen gevallen; een daarvan werd neergeschoten in de sawah benoorden de Glé Gapoej, toen hij met een lans gewapend een aanval deed op den aldaar werkzamen opnemer.

De nacht van 2 op 3 Juni ging rustig voorbij, slechts enkele schoten werden op de bivaks afgegeven.

Den 3den Juni werd bestemd voor rustdag.

De genietroepen met een gedeelte der dwangarbeiders van den gevechtstrein der korpsen werden dien dag aan het werk gezet om eenige waterleidingen af te dammen, waardoor het water uit de Pedirrivier naar de sawahs gevoerd werd en welke door de Atjehers gebezigd werden om het terrein voortdurend drassig en moeilijk begaanbaar te houden.

Tegen 10½ uur V.M. vertrok een compagnie v/h. 14de Baton. onder commando van den 1sten Luitenant van Bakel naar Segli tot het afhalen van reserve munitie en het wegbrengen van gewonden en zieken, terwijl kort daarop 2 compagnieën van het 2de Reserve Baton. met den algemeenen trein, voorzien van vivres te Kota Mantròë aankwamen. Na den trein aldaar te hebben achtergelaten keerde majoor Brandenburg met zijn bataljon naar Segli terug.

Tegen 4 uur N. M. werd in de bivaks plotseling hevig geweervuur in Noordelijke richting vernomen. Onmiddellijk rukte de cavalerie gevolgd door een compagnie van het 14e Bataljon ter ondersteuning uit.

Spoedig bracht de cavalerie bericht, dat de compagnie van Bakel op haar terugmarsch, ter hoogte van de sawahvlakte tusschen Missigit Raja en Goendoeë, door talrijke benden met geweervuur begroet was.

Na een vrij hevig vuurgevecht, waarbij de vijand vele verliezen moet hebben geleden, en na hem met de bajonet te hebben verdreven

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

van achter een pagger in Goendoeë loodrecht op de marschrichting der colonne, kon de compagnie haar weg vervolgen. Zij had geen verliezen geleden.

Nagenoeg gelijktijdig n. l. tegen 4 uur 30 N. M. werden de bivaks op beide oevers plotseling hevig beschoten. Onmiddellijk uitgerukte troepen verdreven den vijand uit de sawahs, vanwaar hij ten aanval oprukte; 16 dooden vielen in onze handen.

Daar volgens ingekomen berichten Toekoe Mantròë Garöt zich met vele volgelingen te Toengkob moest ophouden liet de Opperbevelhebber in den nacht van 3 op 4 Juni door de marechaussées een poging wagen om de benting van dien naam te verrassen. Tegen 11 uur N. M. werd uitgerukt, de kampong en de benting Toengkob werden echter verlaten gevonden en slechts enkele Atjehers aangetroffen, bezig met het weghalen van dooden en gewonden uit de sawahs. Bij de nadering onzer troepen namen deze overhaast de vlucht.

In den loop van den 3den werden voorts de kampongs in de nabijheid der bivaks onderzocht. Daarbij werden tal van blanke wapens, en vele geweren, meest vuursteengeweren, buit gemaakt.

Gedurende den geheelen dag werd aan onze zijde slechts een europeesch fuselier licht gewond.

Operatiën van 4 t/m 9 Juni.

Alvorens de operatiën naar de VII Moekims te beschrijven, waarheen de Opperbevelhebber zich den 4den Juni wenschte op marsch te begeven, zij hier nog vermeld, dat er op den 3den Juni berichten inkwamen, dat Toekoe Oemar en de Pretendent-Sultan naar Tjòt Moerong, in het Zuidoosten der V Moekims-Tjoembo, gevlucht zouden zijn; Oemar moest ziek zijn.

In den morgen van den 3den Juni werd over Segli en Kota Radja van uit Kota Mantròë door den Opperbevelhebber aan de Selimoencolonne het bevel verzonden om den 4den Juni op marsch te gaan naar Padang Tidji. Reeds in den avond van den 3den Juni werd dit bericht bij de Selimoen-colonne ontvangen.

Verder werd door den Opperbevelhebber bepaald, dat in het bivak te Garöt, onder bevel van den Kapitein der Infanterie Hamerster,

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

zouden achterblijven 2 compagnieën v/h 14de Baton. en een onbespannen sectie bergartillerie (luitnt van der Hegge Spies). Aan den kapitein Hamerster werd de opdracht verstrekt zich zoo actief mogelijk tegenover den vijand te gedragen.

De troepen, welke in opdracht hadden om langs den rechteroever der Pedirrivier tot Sanggeuë en verder over Langgò en Mèmaneu' naar Gröng-gröng op te rukken, verlieten des V. M. om 9 uur [1]) het bivak te Garöt in de volgende marschorde:

Cavalerie (3 pelotons) zelfstandig vooruit.

Voorhoede: Marechaussées.

Twee compagnieën v/h 14de Baton.

Een sectie genietroepen.

Een ambulance.

Hoofdcolonne: (tevens marschorde).

Een compagnie v/h 2de Baton.

Bergbatterij (2 sectiën) met een sectie genietroepen.

Een ambulance.

Drie compagnieën v/h 2de Baton.

Twee compagnieën v/h 3de Baton.

Trein van ± 1000 dragers.

Een ambulance.

Achterhoede: Twee compagnieën v/h 3de Baton.

Overeenkomstig de opdracht werd langs den rechteroever der Pedirrivier opgerukt. Ter hoogte van Goendoeë ongeveer, waar den vorigen dag de compagnie van Bakel was aangevallen, werden twee lijken van Atjehers in de rivier drijvende gevonden.

Bij Sanggeuë werd op den anderen rivieroever overgegaan. De overgang veroorzaakte door den hoogen waterstand [2]) veel oponthoud; vooral was deze hinderlijk voor de artillerie, de munitiekisten moesten

---

1) Over het algemeen trekt het de aandacht, dat de operatiën steeds op een zoo laat uur aanvangen. Voor dezen dag was het uur van afmarsch aanvankelijk op 7 uur gesteld. Met het oog op de werkzaamheden van de marechausseés gedurende den afgeloopen nacht werd het uur van afmarsch later gesteld.

2) Over het algemeen is de Pedirrivier overal doorwaadbaar; dat zij echter na zware regens in het gebergte zeer hooge standen kan innemen, valt af te leiden uit de enkele houten overdekte bruggen, die de kampongs aan beide oevers verbinden. Deze bruggen zijn geschikt voor de infanterie en den trein, doch te smal voor de artillerie.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

afgeladen worden en op de schouders der artilleristen door de vrij diepe en snelstroomende rivier gedragen worden.

Nabij Sanggeuë ontmoette de colonne het 2de Reserve bataljon (2 compagnieën en de landingsdivisie), hetwelk een vivrestransport naar Kota Mantròë begeleidde. De Opperbevelhebber gaf hier aan den bataljonscommandant den last om dagelijks met zijn bataljon en de landingsdivisie tusschen Segli en Kota Mantròë te patrouilleeren en tevens den weg zoo veel mogelijk te verbeteren.

De hoofdcolonne was nog bezig de rivier bij Sanggeuë over te trekken toen reeds bericht van de cavalerie inkwam, dat Grông-grông nagenoeg verlaten was en dat zich eenige benden Atjehers vertoonden op de Westelijk daarvan gelegen heuvels.

De colonne zelf rukte na de Pedirrivier te zijn overgestoken door den Noordelijken rand van Langgo en langs Mèmaneu', verder door een zeer drassige moerassawah naar Grông-grông, dat tegen 12 uur bereikt werd.

De kampongs waren nog door enkele personen bewoond; overal werden witte vlaggen waargenomen.

De sawah leverde voor de manschappen veel moeilijkheden op, een gedeelte er van ± 150 M. lang was overbrugd door een tweetal naast elkander liggende dunne bamboes.

Grông-grông bleek in der haast verlaten te zijn, slechts enkele personen werden er aangetroffen. In de Gedei werden groote hoeveelheden kruit, wapens, munitie, padi en handelsartikelen gevonden.

Aan de Westzijde van Grông-grông rijst onmiddellijk het heuvelterrein op, dat hier een complex vormt van ruggen en alleenstaande heuveltoppen. Door dit heuvelland slingert zich een onbelangrijk riviertje met steile oevers, de Kroeng Oetoeë. In het dal van dit stroompje ligt iets zuidelijker dan Grông-grông de kampong Kariëng, welke uit een doolhof van tuinen en paggers bestaat.

Toen onze eerste troepen op de heuveltoppen verschenen, werden zij op grooten afstand van voorgelegen heuvels beschoten. De marechaussées brachten dit vuur spoedig tot zwijgen, waarop (ongeveer tegen 12 u 45) de cavalerie de heuvels Z. W. van Kariëng en de marechaussées de meer Noordelijke hoogste punten bezetten. Tegen 1 uur kwam de Opperbevelhebber zelf op de heuvels; hier nam hij het besluit om naar Grông-grông terug te keeren en aldaar het bivak op te slaan.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Het was n. l. reeds te laat geworden om nog tot in de VII Moekims door te rukken, terwijl de heuvels, voornamelijk door gebrek aan water, geen geschikte bivakplaats opleverden.

Tegen 4 uur waren de troepen in het bivak Gröng-gröng vereenigd, alwaar de putten goed drinkwater opleverden. De nabijgelegen toppen werden door de marechaussées bezet.

In den vooravond en gedurende den nacht, voornamelijk tegen 2 uur V.M., werd echter het bivak toch beschoten door benden, welke van uit Reubèë naar de heuvels getrokken waren. Door dit vuur werden twee Amboineesche fuseliers zwaar gewond; een er van overleed den volgenden morgen tijdens het vervoer naar Segli.

Des avonds ten 8 ure werden de volgende bevelen gegeven:

Het 2de Baton. en 1 sectie genietroepen fourageeren heden avond voor 2 dagen levensmiddelen en haalt verder met alle beschikbare koelies van algemeenen en eigen gevechtstrein te Segli nieuwe levensmiddelen. Het overige gedeelte van de colonne rukt om $7^1/_2$ uur op naar Padang Tidji over den heuvelweg ten N. van de Kroeng Oetoeë.

Marschindeeling.

Cavalerie zelfstandig vooruit.

Voorhoede: Marechaussées.

Hoofdcolonne: Een compagnie van het 3de Baton.

De artillerie met een sectie genietroepen.

Drie compagnieën v/h 3de Baton.

Achterhoede: Twee compagnieën v/h 14de Baton.

Plaats van den trein: tusschen de twee compagnieën van de achterhoede.

Op het vastgestelde uur rukte de colonne den 5den Juni naar Padang Tidji op; het 2de Baton. met de vrijkomende dwangarbeiders van den algemeenen trein met zijn eigen gevechtstrein en een sectie genietroepen werd in het bivak te Gröng-gröng achtergelaten.

Het kreeg in opdracht om het bivak vast te houden, zooveel mogelijk vivres van Segli op te voeren en tevens den weg van Gröng-gröng naar Sanggeuë te verbeteren.

Nauwelijks verschenen onze troepen in het heuvelterrein of het bleek, door ontvangst van vuur al zeer spoedig, dat de meer Westelijk

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

en Zuidelijk gelegen heuveltoppen door benden Atjehers bezet waren.

De marechaussées, die in dit heuvelterrein bijzonder op hun plaats blijken te zijn, rukten onmiddellijk, van heuvel tot heuvel gaande, voorwaarts, terwijl de colonne zich onder langs de heuvels kon blijven bewegen. Bij deze gelegenheid was het de artillerie mogelijk om met 1 sectie in batterij te komen en eenige gelukkige schoten te doen op een vrij talrijke bende, welke op een Zuidelijk gelegen top verzameld was, en vandaar verdreven werd.

Na een vrij hevig vuurgevecht werd de Westelijke uitgang van het zich tusschen de heuvels voortslingerende voetpad nabij Kajèë Raja bereikt, waar de troepen de VII Moekims voor zich zagen liggen. Het was tegen 10 uur 20 dat de cavalerie en de marechaussées en tegen 11 uur, dat de hoofdcolonne de sawahvlakte van de VII Moekims bereikte. De vijandelijke benden waren steeds na een kort vuurgevecht afgetrokken, slechts eenmaal hield een bende van ± 50 man stand, zoodat een afdeeling marechaussées onder den 1sten Luitenant Holten, gesteund door het vuur van een andere afdeeling onder den 1sten Luitenant Lamster, op den vijand moest attaqueeren. In het dichtbegroeide terrein werden slechts een 12 tal lijken van Atjehers aangetroffen, ofschoon zijn verliezen volgens de berichten vrij talrijk moeten geweest zijn.

Te Kajèë Raja meldde zich de Imam van Beurabò bij den Opperbevelhebber.

Met dezen als gids werd nu naar kampong Beurabò, waar de witte vlag waaide, opgerukt. De kampong bleek geheel bewoond te zijn. Van het hoofd van Beurabò werd vernomen, dat Panglima Polim zich een drietal dagen te voren met een dertigtal volgelingen in Z. O. richting verwijderd had en dat er in de VII Moekims vermoedelijk geen vijandelijkheden zouden worden gepleegd.

Van Beurabò werd langs een goeden en breeden dijk door de sawah naar Gòh-gòh en van daar langs den linkeroever der rivier naar Padang-Tidji opgerukt.

De kampongs Seuleungö, Gòh-gòh en Padang-Tidji waren door de bevolking verlaten, hetgeen door den Imam van Beurabò reeds gemeld was.

Te 3 uur 30 N.M. bereikte het hoofd der colonne Padang-Tidji. Het bivak werd hier aan beide oevers der rivier opgeslagen rondom

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

de Missigit en de woning van Panglima-Polim waarin de Opperbevelhebber en de Staf hun intrek namen.

Waren er in de huizen reeds hier en daar enkele bewoners opgemerkt, nog denzelfden avond kwamen meerderen opzetten, terwijl den volgenden morgen de Imam van Peudaja zich kwam melden en evenals volk uit de kampongs Koenjet, Gòh-gòh en Palöh verzocht om in hunne huizen te mogen terugkeeren.

Voor den 6^{en} Juni, welke dag tot rustdag bestemd werd, vaardigde de Opperbevelhebber het volgende marschbevel uit:

Heden morgen 8 uur zal het 3e Bat^{on} (80 man per compagnie) waaraan toegevoegd een peloton cavalerie, een tocht maken naar Geudè Breuëh.

Het bevel over den tocht wordt opgedragen aan den Luitenant-Kolonel Willems, aan wien worden toegevoegd Kapitein de Neve en de 1ste Luitenant-Adjudant Kan. Overige troepen rust.

De colonne, welke een voetpad door de sawah volgde, vond in Geudè-Breuëh de bevolking rustig in haar huizen en keerde over Tandjöng-Raja, Djareuëng en Tandjöng-Nitjah terug, vergezeld van den Imam van Tandjöng-Raja en den oom van dien van Tandjöng-Nitjah. De Imam van Djaröh had zich bij Polim gevoegd.

Aan de Imams werden schriftelijke bewijzen afgegeven, waarin hun vergund werd persoonlijk de blanke wapenen te blijven dragen en hun werd aangezegd dat de bevolking in de kampongs mocht terugkeeren mits geheel ongewapend. Tevens werd hun aangezegd dat wij een weg zouden aanleggen van Segli naar Padang-Tidji en dat wij in ieder geval in deze streek zouden blijven.

Tegen 1 uur 30 N.M. was de colonne in het bivak terug.

Tegen 10 uur V.M. werd door den Opperbevelhebber met zijn staf, onder dekking van een peloton cavalerie een verkenning gemaakt, ten einde een beteren weg te zoeken voor den terugmarsch der colonne.

Men volgde de richting naar Peudaja langs den Zuidelijken rivieroever. Inderdaad werd hier bij Triëng een goede dijk aangetroffen, welke de aangewezen weg naar Gröng-gröng was.

In het bivak meldden zich nog de Petoewa Hoessin van Meunasah-Hagoe.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Tegen 's middags 3 uur kwam het eerste gedeelte der Selimoen-colonne in het gezicht, welke den 4en Juni op marsch was gegaan. Dit gedeelte, dat uit 3 compagnieën benevens de cavalerie, onder commando van Majoor Stoutjesdijk bestond, had den weg gevolgd van Lam-Koeboe over Djamboe-Pawang en Geudè-Breuëh. Het andere gedeelte had van Lam-Koeboe den weg over Pantja genomen en bestond uit twee compagnieën en de artillerie. Beide colonnes hadden een zeer moeilijken weg afgelegd; de colonne Stoutjesdijk b.v. had niet minder dan 52 maal een zelfde rivier, de Kali Peuët-plòh-peuët [1]) moeten overtrekken, terwijl bij de Zuidelijke colonne, onder Majoor van Loenen, de artillerie herhaaldelijk had moeten afladen. De colonnes kwamen des namiddags respectievelijk te 5 uur en te 11 uur in het bivak aan.

De Selimoen-colonne had op haar marsch geen tegenstand ondervonden.

Aan de Selimoen-colonne werd de opdracht verstrekt om den 7en Juni rustdag te houden, den 8sten naar Grông-grông en den 9en naar Segli te marcheeren.

Na de Selimoen-colonne van vivres te hebben voorzien ging de Opperbevelhebber met zijn colonne den 7en op nieuw op marsch. Het marschbevel voor dien dag luidde:

De colonne van Segli zal morgen ochtend om 7 uur afmarcheeren langs de Zuidzijde van de Kroeng-Oetoeë naar Grông-grông.

Marschindeeling.

Cavalerie zelfstandig vooruit. Als de vijand de heuvels bezet heeft zal zij op de linkerflank der colonne optreden.

Voorhoede: Twee compagnieën v/h 14e Baton.

Genietroepen.

Hoofdcolonne: Marechaussées.

Bergartillerie.

Drie compagnieën v/h 3e Baton.

Trein.

Achterhoede: Een compagnie v/h 3e Baton.

1) Peuët beteekent vier, Peuët-plòh veertig en Peuët-plòh-peuët vier en veertig. Deze rivier ontleent haar naam aan de bewering dat men van Reuëng-reuëng komende haar 44 maal zou moeten passeeren.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Plaats van den bevelhebber tusschen voorhoede en hoofdcolonne.

Bijzondere bevelen: De Genietroepen zullen gedurende den marsch den weg waar noodig verbreeden en verboteren.

Langs den weg, die den vorigen dag door den Opperbevelhebber verkend was, werd naar Grông-grông gemarcheerd en dit reeds te 11 uur V.M. bereikt, zonder dat er een schot gelost was. In dien tusschentijd was in het bivak van het 2e Baton. niets bijzonders voorgevallen. Alhier ontving de Opperbevelhebber bericht uit Segli dat zich een aanzienlijke bende (± 1000 man) afkomstig uit de Oostelijke staatjes Ajer-Leboe, Endjoeng, Panté-Radja, Merdoe en Pasangan zich sinds eenige dagen had verzameld tusschen Missigit Raja en Seumideuën. Onmiddellijk besloot de Opperbevelhebber den vijandop te zoeken.

Aan het 2e Baton. werd last gegeven om met den geheelen trein naar Segli terug te keeren. Dit Baton. ging om 1 uur op marsch en bereikte om 4 uur 30 N.M. Segli. Zelf ging de kolonel van Heutsz met de cavalerie, marechausseés, het 3e Baton., twee compagnieën van het 14e Baton., de artillerie en twee sectiën genietroepen te 11 uur 30 V.M. op marsch. Over den inmiddels veel verbeterden weg werd langs Mèmaneu, Langgò naar Sanggeuë en van daar door kampong Goendoeë en Missigit Raja naar de kampongs Daloeëng en Teubéng opgerukt.

Te 12 uur 50 N.M. werd bericht van de cavalerie ontvangen dat Missigit Raja onbezet was, te 2 uur 30 N. M., dat de cavalerie en de maréchaussees tot in den Oostrand van Teubéng waren doorgedrongen. Te 3 uur 30 was de geheele colonne vereenigd ten Zuiden van Daloeëng. Al deze kampongs bleken verlaten te zijn, terwijl meer Oostelijk bij Seumideuën vluchtende massa's volk werden waargenomen.

Te 3 uur 45 N.M. werd langs den rechteroever der Pedirrivier den terugmarsch over kampong Garöt aangenomen naar Segli, hetwelk tegen 7 uur 30 bereikt werd.

In het bivak te Garöt was in deze dagen weinig bijzonders voorgevallen, slechts werden badende troepen enkele malen door vijandelijke benden licht beschoten, welk vuur door de onzen steeds onmiddellijk tot zwijgen gebracht werd.

De Selimoen-colonne was ingevolge de ontvangen bevelen op den 8sten

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Juni naar Gröng-gröng opgerukt waar zij om hygiënische redenen niet het bivak der vorige colonne betrok, doch een nieuwe bivakplaats uitkoos.

Zonder eenige vijandelijkheden ondervonden te hebben kwam zij den 9en Juni te Segli aan. De geheele colonne was ongeveer tegen 11 V.M. in het bivak verzameld.

Den vorigen dag had men voor deze colonne de noodige barakken opgeslagen, terwijl de landingsdivisie der marine nog denzelfden morgen naar boord terugkeerde om mede de noodige ruimte voor de Selimoen-colonne te maken. Deze divivie zou echter spoedig naar den wal terugkeeren ten einde deel te nemen aan groote tochten naar het binnenland.

Den 10en Juni werd met alle beschikbare dwangarbeiders, benevens de picolpaarden der Selimoen-colonne, onder dekking van twee compagnieën van het 14e Bataljon, een sectie Genietroepen en een peloton Cavalerie, voor zes dagen vivres naar Kota Mantròë opgevoerd.

Zoo spoedig mogelijk zou met den aanleg van den weg Segli—Padang-Tidji een aanvang worden gemaakt. Men hoopte hiervoor behalve over dwangarbeiders ook over Atjehsch werkvolk te zullen kunnen beschikken. Bovendien vertrok de Assistent-Resident van Rijn van Alkemade naar Deli om de noodige Chineesche koelies te werven.

De avond van den 9en Juni kenmerkte zich door een ontzettend zwaar onweder met hevige rukwinden gepaard gaande, dat zich boven het bivak te Segli ontlastte. Door een bliksemstraal werden van de Reserve bergbatterij een muildier en drie paarden gedood, terwijl van verscheidene magazijnen de gegalvaniseerd ijzeren dakbedekking door den wind werd opgenomen. De Genie had zeer veel windschade te herstellen.

Omtrent den vijand werd in deze dagen het volgende vernomen:

Bij Garöt moet volk van Toekoe Oemar tegenover ons gestreden hebben. Omtrent de verblijfplaats van Oemar zijn de berichten niet stellig; vermoedelijk bevindt hij zich te Tjot-Moerong in het Z. O: van de V. Moekims Tjoembo. Den 8sten Juni 's avonds kwam verder een schrijver van Toekoe Béntara Keumangan bij den Opperbevelhebber, meldende dat Panglima Polim met zijn familie bij hem in Beureu-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

noen gevlucht is. Op dit bericht werd aan Keumangan meegedeeld dat de VII Moekims bezet blijven, dat daarheen een weg wordt aangelegd en dat, indien Polim in zijn verzet blijft volharden, hij alle kans verliest van ooit weer in zijn gebied te mogen terug keeren, terwijl hem in dat geval tevens het verblijf in Keumangan ontzegd zou moeten worden.

Ook scheen het, als een gevolg van de inkomende berichten, in de bedoeling van den Opperbevelhebber te liggen om zoo spoedig mogelijk naar Seumideuën, Bambi en Reubèë op te rukken in welke laatste kampong, ofschoon het hoofd niet bepaald vijandig is, zich veel bendehoofden uit Groot-Atjeh en slecht gezind volk ophouden; hieronder Toekoe Imam Longbatta en Potjoet Mat Tahir. Voorts komen Keumala en Tjot Moerong aan de beurt.

Eenige dagen later, voor er nog uitgerukt werd, kwam Toekoe Béntara Reubèë zich in het bivak melden. Hij gaf de verzekering dat zijn gebied door de oorlogspartij verlaten was en dat aldaar geen vijandelijkheden meer te vreezen zouden zijn.

Nadere berichten hebben bevestigd dat Panglima-Polim werkelijk in Beureunoen geweest is, doch zich daarna naar Rambòng begeven heeft. Bij het hoofdkwartier werd in het schrijven van Keumangan, waarvan vermoed werd dat het met medeweten van Polim verzonden was, een eerste stap tot toenadering van dezen gezien.

Ook werd nog vernomen, dat Toekoe Oemar en de pretendent-Sultan zich tusschen Tjot-Moerong en Keumala bewegen.

Eergisteren schijnen zij op Missigit Grong-Grong (Moekim Bloeë van Sama Indra) een conferentie te hebben gehouden, waar ook Toekoe Tjot Plieëng aanwezig was met tal van oelama's. Wat er verhandeld is, is onbekend, doch meerdere berichten noemen Missigit Grong-Grong als de verzamelplaats der fanatici, terwijl men eergisteren van uit Garöt honderde lieden van Lhó Kadjoe en Toengköb zich daarheen zag bewegen. De sectie artillerie uit Garöt kon van uit den Oostelijken kampongrand nog juist een achttal schoten op hen lossen. Aan de troepen werden eenige rustdagen gegund.

(*Wordt vervolgd*).

Redactie.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

DE PEDIR-EXPEDITIE.

(Vervolg van blz. 646).

De Selimoen-colonne, waarvoor het marschbevel[1]) op blz. 631 voorkomt, begaf zich den 12den Juni te 7 uur V.M. op marsch naar Geudé Langga, haar weg nemende over K. Mantròë Garöt en K. Mètareuëm.

Al dadelijk bleek, dat van af Sanggeuë alle kampongs verlaten waren. Het eerste vuur werd ontvangen toen de cavalerie tegen 11 uur V.M. ter hoogte van den Glé Gapoej kwam. Een 50 man sterke bende was in het heuvelterrein bezig een tweetal aarden versterkingen op te werpen (vierkante redoutes van 60 en 40 M. in het vierkant). Deze bende werd met achterlating van één doode en de noodige blanke wapens verdreven, terwijl het heuvelterrein gedurende den verderen opmarsch der colonne bezet gehouden werd.

Bij Geudé Langga aankomende werd de colonne begroet door een viertal schoten, waarna de vijand in Zuid-Oostelijke richting uitweek en uit den rand van Soewië nog enkele schoten afgaf.

Overal vluchtte de bevolking in Zuidelijke richting.

De colonne-commandant besloot nu het bivak te betrekken, hetgeen tegen 2 uur N.M. in Langga geschiedde. Gelijktijdig kwamen daar ook aan de twee compagnieën v/h 14de Bataljon met 4 dagen vivres voor de colonne (zie blz. 629).

De Glé Gapoej werd door een peloton bezet gehouden, dat opgesteld werd in de grootste der beide redoutes, waarin ook eenige afdaken werden aangetroffen. Ook gedurende den nacht bleef dit peloton den heuvel bezetten.

Zoo nu en dan werd nog een enkel schot op het bivak afgegeven

1) Het tot de colonne behoorende detachement genietroepen Goudswaard, werd tijdelijk vervangen door een detachement van gelijke sterkte onder den luitenant-adjudant de Rochemont.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

uit Zuidelijke en Westelijke richting. Een in Westelijke richting uitgezonden sectie had geen ontmoeting met den vijand.

In den vooravond werd te vergeefs getracht seingemeenschap met Segli te verkrijgen.

Tegen 7 uur 30 N.M. werden van de Glé Gapoej twee vuurpijlen opgelaten, welke evenwel niet bij de colonne onder den Opperbevelhebber werden opgemerkt; de door deze colonne opgelaten pijlen werden daarentegen bij de Selimoen-colonne wel opgemerkt n.l. in recht Oostelijke richting.

Den 13^{den} Juni rukte onder bevel van den Luit^{nt}. Kolonel Willems des voormiddags 7 uur een colonne uit, bestaande uit: twee pelotons cavalerie, de landingsdivisie, drie compagnieën van het 12de Bat^{on}. een ambulance en de opnemers.

De colonne marcheerde over Gapoej, de verschillende Bloeë's, Lho'Kadjoe en Keubang naar Kong-kong en van daar naar het bivak terug, alwaar de troepen tegen 3 uur N.M. aankwamen, zonder dat er een schot was gevallen. Alle kampongs waren verlaten.

Op den tocht werd de woning van T. Béntara Sama Indra in den Z.-Oost rand van Gapoej bezocht. De sawahs waren overal zeer drassig.

Tijdens den tocht was de Artillerie onder dekking van een sectie der heuvelbezetting opgesteld op den Glé-Gapoej met opdracht de bewegingen der colonne te volgen en zoo noodig te steunen. Ten 2 uur N. M. keerde de Artillerie in het bivak terug. Dit laatste was bewaakt geworden door $1^1/_2$ compagnie van het 12de Bat^{on}.

Ten einde zooveel mogelijk vivres naar het bivak in Langga op te voeren, vertrokken te 7 uur V.M. de beide compagnieën v/h 14de Bat^{on}. met de Genietroepen en den algemeenen trein naar Kota Mantròë Garöt, tevens moest deze troep den weg zoo goed mogelijk voor alle wapens geschikt maken. Te 12 uur 30 N.M. kwam het vivrestransport te Langga terug.

Het peloton van het 2de Reserve Bat^{on}., dat op den 12^{den} Juni belast werd met het overbrengen der bij de vermeestering van Kota Poetoh en Poeloe Tjitjem verkregen dooden en gewonden naar onze benting Segli (zie blz. 635) had de opdracht verkregen naar Langga

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

te marcheeren, zich voorloopig onder de bevelen van Overste Willems te stellen en zich daarna zoo spoedig mogelijk weder bij de colonne van den Opperbevelhebber aan te sluiten. Te 12 uur kwam dit peloton in het bivak te Langga aan en bracht aldaar bericht van het den vorigen dag door Kolonel van Heutsz behaalde succes.

De nacht van den 13den op den 14den Juni ging rustig voorbij. De Glé Gapoej bleef door een peloton bezet, ook gedurende de operatiën op den 14den.

Op dien dag werd de beveiliging van het bivak opgedragen aan het halve 14de Baton. en één compagnie van het 12de Baton. terwijl ook de algemeene trein in het bivak achterbleef. Behalve het peloton tot bezetting van de Glé Gapoej werd van deze troepen nog een tweede peloton aangewezen tot dekking der opnemers, welke het heuvelterrein van de Glé Gapoej in kaart brachten.

De overige troepen rukten ten 7 uur V.M. onder commando van den tweeden bevelhebber naar Keumala. Te 8 uur 45 V.M. werd de achterhoede nabij Geudé Langga op korten afstand door een viertal vijanden beschoten; één hiervan werd gevangen genomen, doch later bij een poging tot ontvluchten neergeschoten.

Te 10 uur 15, toen de voorhoede bezuiden Keumala Raja was aangekomen, werd vuur ontvangen van het Zuidelijk gelegen heuvelland. [1]) Op de meer Oostelijk gelegen heuvels werd een groote verzameling volk waargenomen; de Artillerie kreeg in opdracht haar vuur daarop te richten, welk vuur te 10 uur 45 geopend werd. Toen kort daarop de Cavalerie en de voorhoede het heuvelterrein bezuiden Keumala Raja bezetten, was het vijandelijk vuur spoedig tot zwijgen gebracht.

Bij de doorzoeking van P. Glé Meulinteuëng door de troepen werd een Atjeher neergeschoten; daarna werd te 3 uur N.M. de terugmarsch naar het bivak aanvaard, alwaar het hoofd der colonne tegen 5 uur 45 aankwam.

Te 11 uur 30 V.M. werd van uit het heuvelterrein voor het eerst gezichtsverband met de Segli-colonne verkregen.

Den 15den Juni hield de Selimoen-colonne een rustdag.

1) Dit bevindt zich benoorden P. Glé Meulinteuëng.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Het halve 14de Baton. kreeg dien dag in opdracht den onbeladen algemeenen trein naar Kota Mantròë Garöt te begeleiden, waartoe het te 6 uur V.M. afmarcheerde. Voorzien van 4 dagen vivres keerde dit transport, thans begeleid door de bezetting van K. M. Garöt, tegen 12 uur in het bivak Langga terug. Dit dekkingsdetachement aanvaardde daarna wederom den terugmarsch met de gewonden van de Segli-colonne, welke colónne tegen 12 uur op haar marsch naar Mètareuöm het bivak Langga passeerde, en met de te Langga aanwezige zieken.

Bij Kota Mantròë Garöt werd dit ziekentransport overgenomen door de beide compagnieën van het 14de Baton., welke naar Segli terugkeerden.

Gedurende den nacht van 15 op 16 Juni werd de Glé Gapoej slechts door één sectie bezet, terwijl in het bivak van het naar Segli vertrokken halve 14de Baton. een veldwacht optrok om den algemeenen trein te bewaken.

Toen Kolonel van Heutsz den 15den in het bivak te Langga aankwam verstrekte hij aldaar aan den Commandant der Selimoencolonne de volgende opdracht:

Langga 15 Juni 1898 12 uur 30 N.M.

De Selimoen-colonne onder Luitenant-Kolonel Willems, voorzien van 4 dagen vivres, zal morgen ochtend uit haar bivak afmarcheeren en een tocht maken langs de Pedir-rivier naar Keumala en verder langs en over het lagere voorgebergte in de richting van Tirò en Tjot Moerong; daarna over den Glé Siblah en de Blangong Basah naar Didoh, Oadjong Paloh-Rimba, Rambong, Beureunoen, Jaman, Geudé Reumbajan, Soembòë, Saka, Boeboeë, Kota Poetoh, Mangki-Wakeuëh en over Soekon naar Segli.

De bende van T. Oemar, die den 13en door de heuvels aftrok in de richting van Mampreh, is mogelijk weder naar het gebied van T. Béntara Tjoembo teruggekeerd. Wordt onderweg bericht gekregen, dat hij zich weder genesteld heeft in Tjot Moerong of elders, binnen voor de colonne bereikbaren afstand, dan kan van de aangegeven richting worden afgeweken en moet T. Oemar worden aangetast.

De bevelhebber
van Heutsz.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Den 16den te 7 uur V.M. begaf de colonne zich op weg naar Keumala Raja, waar de voorhoede te 10 uur V.M. aankwam. Te 12 uur werd de marsch voortgezet naar Treuëng Poedéng, alwaar tegen 4 uur 30 N. M. het bivak aan beide oevers der Kroeng Titeuë werd betrokken. Op het laatste gedeelte van den marsch werd de colonne licht beschoten, hetgeen haar 2 gewonden bezorgde, een minder militair en een Chineesche koelie.

Den 17den Juni zette de colonne om 7 uur V.M. haar marsch voort en bereikte tegen 11 uur V.M. de plaats waar de Segli-colonne aan den voet der Tjot Pliëng gebivakkeerd had. Zonder ergens verzet te ontmoeten bereikten de voorste troepen te 2 uur en de achterste troepen te 4 uur N.M. Didoh, waarna doorgemarcheerd werd naar Oedjong Rimba en aldaar het bivak werd betrokken.

Den 18den Juni rukte een deel der colonne te 7 uur V. M. uit het bivak naar de omliggende kampongs en bezocht onder meer Didoh en Tjot Moerong. Voor het meerendeel waren de kampongs weder bevolkt en uit een later te Segli ontvangen bericht bleek, dat de colonne in de kampongs zoo weinig verwacht werd, dat onder anderen onze oude vijand T. Bénfara Peukan van Merdoe in het gezicht onzer troepen zwaar ziek uit Didoh werd weggedragen en met de grootste moeite in veiligheid werd gebracht.

Te 12 uur werd van Tjot Moerong de terugmarsch aangenomen naar het bivak, dat te 2 uur N.M. bereikt werd.

Den volgenden dag marcheerde de colonne langs den aangegeven weg naar Segli terug. Bijna overal was de bevolking in de kampongs teruggekeerd.

Een bende van T. Oemar zou ons hier nog eenige verliezen bezorgen. Toen n.l. de achterhoede de sawah bereikt had benoorden van Boeboeë ter hoogte van Bambi-Penajoeng kreeg plotseling de daarbij ingedeelde landingsdivisie vuur uit Zuidelijke richting. Tengevolge hiervan sneuvelde een officiersbediende en werden drie matrozen gewond (een hunner levensgevaarlijk door een schot in het hoofd). De petoeha der kampong, welke aan de bende het vuren wilde beletten, werd overhoop gestoken.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Te 5 uur N. M. was de Selimoen-colonne in het bivak te Segli teruggekeerd.

Alvorens ons geschiedverhaal te vervolgen, willen wij hier uit de Javasche-Courant overnemen de „NOTA, naar aanleiding van de excursies in de Pedir-streek ondernomen van 1—8 en 12—19 Juni 1898 op last van den Civielen en Militairen Gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden, samengesteld door den Assistent-Resident der Noord- en Oostkust van Atjeh". [1])

Hoofden en bevolking. Als inleiding van ons politiek bedrijf bij de Pedir-expeditie werden op den 11^{en} Mei jl. aan de gezagvoerende hoofden in de Pedir-streek brieven verzonden, welke een uiteenzetting van het doel der expeditie bevatten en waarin zij werden uitgenoodigd, om op den 26sten Mei (5 Moeharam) te Segli te komen, ten einde nader door den Assistent-Resident omtrent alle aangelegenheden met de expeditie in verband staande, te worden ingelicht.

Aan deze oproeping werd gehoor gegeven door:

T. Hoesin di Gedong, als waarnemend Oeloebalang in Pedir,

T. Bintara Reubèë,

T. Bintara Blang Rana Wangsa, zoomede diens bloedverwant T. Bin Prang Manghi,

T. Tjoet Mohamad Adan, als waarnemend Oeloebalang van Endjoeng,

T. Bintara Keumangan,

T. Bintara Pineung,

T. Bintara Paleuh,

terwijl T. Mail van Ajer Leboe, wegens ziekte verhinderd, zich liet vertegenwoordigen door vier zijner petoewa's en T. Panglima Meugoi, door zijn zoon en aangewezen opvolger T. Moeda Dalam.

Op den 1sten Juni jl., den dag, waarop de expeditie een aanvang nam, bevonden zich te Peukan Pedir, T. Hoesin di Gedong, T. Radja Ketjik en eenige mindere hoofden van Pedir, die de colonne vergezelden tot Sanggeuë, waar zich T. Imeum Sanggeuë, vergezeld door

1) De spelling der eigennamen wijkt hier en daar af van die voorkomende op de schetskaart van den controleur Ch. Palmer van den Broek.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

eenige met lansen bewapende volgelingen in de geudee had opgesteld.

De bevolking was tot hier in hare gampongs gebleven, doch overal elders uit de door onze troepen bezochte gampongs in het gebied van Pedir, de V. Moekims Reubèë, de VIII Moekims Sama Indra, Mèhtareum, Ilot en Kong Kong, gevlucht, hetgeen vrij overhaast moet hebben plaats gehad, te oordeelen naar de nog kort te voren gebruikte en dikwerf niet uitgedoofde kookplaatsen, naar de aanwezigheid van allerlei huisraad, vee en pluimgedierte en naar de betrekkelijk groote hoeveelheid wapens en ammunitie, die bij onderzoek in verschillende woningen aangetroffen werd.

In de VII Moekims Pedir maakten de Imeums van Beurabo Beudaja, Tandjong Nitjah en een gemachtigde van dien van Tandjong Raja hun opwachting bij den bevelhebber, tijdens diens verblijf te Padanggahan, bij welke gelegenheid hun werd medegedeeld, dat het der bevolking verboden werd, met wapens te loopen en dat alleen de Imeums, mits voorzien van een schriftelijke vergunning, een sikin pandjang of een klewang zoomede een rentjong bij zich mochten dragen. De bevolking in het gebied van genoemde hoofden en in dat van den Imeum van Koenjèt, die den 7den Juni zich bij den commandant der Selimeun-Colonne vervoegde, was in hare gampongs verbleven.

Dit laatste was wederom niet het geval met de bevolking der gampongs, die gedurende de excursie van 12—19 Juni jl. in het gebied van T. Panglima Meugoi, T. Bintara Pineung, T. Bintara Keumangan, T. Bintara Tjoemboek, T. Bintara Titeuë en T. Bintara Kemala, door onze troepen werden bezocht.

Slechts in de gampong Beureunoen bevond zich T. Bintara Keumangan met zijn zoon T. Hoesin di Ramboeng en verschillende familieleden, terwijl ook een deel van de bevolking in deze gampong aanwezig bleek te zijn.

Te Poelau Tjitjèm, gelegen op de grens van het gebied van T. Bintara Pineung en dat van T. Bintara Blang Rana Wangsa, maakte laatstgenoemd hoofd, vergezeld door T. Bin Prang Manghi, zijn opwachting bij den bevelhebber; zoo ook T. Manjaq, een jongere broeder van T. Bintara Pineung, toen de colonne langs diens Kota te Soemboi voorbijtrok.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

T. Bintara Reubèë werd den 15den Juni uit Beuah naar Kota Mèhtareum ontboden. Volgens zijn zeggen was de bevolking van zijn gebied gedeeltelijk weder in de gampongs teruggekeerd, hetgeen gedurende den marsch door een gedeelte van zijn gebied, inderdaad ook bleek het geval te zijn.

In de VII Moekims Pedir was, met uitzondering van eenig volk uit de Moekim Paloh, allerwege de bevolking in hare gampongs aanwezig, hier en daar met veldarbeid bezig en over het algemeen reeds veel minder terughoudend dan bij het eerste bezoek van onze troepen.

Van vrees viel ook weinig te bespeuren bij de bewoners van de tot Pedir behoorende gampongs Teupin Raja, Batèë, Tjaloeng Raijeu, Oetoïe en Boeloh en bij den terugmarsch naar Segli over Grong Grong, Memaneu, Langga en Sanggeuë bleek het, dat de bevolking dier gampongs, die bij de eerste excursie was gevlucht, weer was teruggekeerd.

Berichten omtrent hoofden van de partij van verzet en van vijandelijke benden. Het behoeft nauwelijks te worden gezegd, dat waar hoofden en bevolking zich uit de voeten hebben gemaakt, er ook geen sprake van kon zijn, om gedurende de marschen eenige betrouwbare berichten omtrent de verblijfplaatsen van den vijand te verkrijgen.

Slechts in de VII Moekims Pedir wist men omtrent T. Panglima Polim mede te deelen, dat deze ongeveer drie dagen voor de komst onzer troepen Padang Tidji had verlaten met zijn familieleden en vergezeld door enkele volgelingen, waaronder den Imeum van Paloh. Hij zou toen naar Langga vertrokken zijn en zich daar niet veilig achtende, verder naar Beureunoen, waar hem het verblijf door T. Bintara Keumangan, op last van het bestuur, werd verboden.

Bij onze komst te Beureunoen deelde T. Bintara Keumangan mede, dat T. Panglima Polim naar Gloempang Minjeu (Aron) was gegaan en volgens berichten, later naar Langga, hetgeen mogelijk is geweest in verband tot het zeggen van lieden uit de VII Moekims dat genoemd hoofd, in het tijdsverloop tusschen ons eerste en ons laatste bezoek aan dat gebied, Padang Tidji had bezocht.

Het opdringen van vijandelijk volk uit Ajer Leboe, Endjoeng en Oostelijk daarvan gelegen staatjes, werd door T. Bintara Blang Rana Wangsa op Poelau Tjitjèm bericht en bij Kemala Nitjah ontving de

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

bevelhebber een brief van T. di Atjeh, een broeder van T. Bintara Tjoemboek, waarin wordt medegedeeld dat noch deze, noch T. Sama Indra, T. Bintara Titeueh en T. di Lampoe'-oe iets met de zaak van T. Melaboeh (Oemar) hebben uit te staan.

De overbrengers van dezen brief wisten omtrent het verblijf van T. Bintara Tjoemboek slechts mede te deelen, dat hij zich in het gebergte ophield en werden teruggezonden met de boodschap, dat de in den brief genoemde hoofden zelf hun opwachting bij den bevelhebber behoorden te maken, waartoe gelegenheid was op den volgenden dag te Kota Mèhtareum of anders te Segli.

In gampong Batèë werd vernomen, dat Toeankoe Mohamad met eenig volk bij het begin der operatiën Tjaloeng Raijeu had verlaten en sedert niet meer was teruggekeerd.

Voorts werden bij huiszoeking in woningen van verschillende hoofden brieven in beslag genomen, waaronder er werden aangetroffen, die een eigenaardig licht werpen op de verhouding tusschen de met ons bestuur in aanraking komende hoofden en de hoofden van het verzet.

De intusschen te Segli binnengekomen berichten betroffen meerendeels de bewegingen en verrichtingen van vijandige hoofden en benden, de door den vijand geleden verliezen, de verblijfplaatsen van hoofden en de samenscholingen van vijandelijk volk. Over het algemeen komen zij hierop neer, dat waar door onze troepen tegenstand van eenige beteekenis werd ondervonden, zooals o. a. bij het oprukken over de Zuidwest van Sanggeuë gelegen sawah op 1 Juni; bij den aanval op het transport bij Goendoeë op 3 Juni; bij den opmarsch van Grong Grong naar de VII Moekims Pedir op 5 Juni; en bij het verjagen van den vijand, die stand hield op den Glé Siblah op 13 Juni, dit geschiedde door benden van T. Oemar, die onder hoofdleiding van T. di Gedong en Panglima Karim de geheele streek doorkruisen en onveilig maken, daarbij steeds steun vindende bij de ons gezag vijandig gezinde elementen der naburige gampongbevolking.

De hoofden van het verzet houden zich daarbij op den achtergrond; bespreken waar mogelijk de middelen tot verzet; ruien de vijandig gezinden op en weten in tijds voor eigen lijfsbehoud te zorgen. Een vaste verblijfplaats houden zij er van zelf niet op na; zij vertoeven

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

dan hier, dan daar, en zullen uit den aard der zaak evenmin als gesignaleerde benden anders dan bij verrassing in den val loopen.

Zoo was er van een gesignaleerde samenscholing van vijandelijk volk in Daloeng, Teubing en Kroeng Seumideun bij het bezoek der troepen op 7 Juni niets te bespeuren en evenmin werd eenig vijandelijk volk aangetroffen te missigit Grong Grong, Bloeë Oelee Bira, zelfs niet in het geheele gebied van T. Bintara Sama Indra, bij den marsch, die op den 13^{den} Juni daarheen werd gemaakt.

Bij onze komst te Tjot Moeroeng was deze gampong blijkbaar kort te voren door T. Oemar en den Pretendent-Sultan verlaten, T. Bintara Peukan van Merdoe werd in 't gezicht der troepen uit Didoh weggedragen en bij de vermeestering van de beide bentings te Poelau Tjitjèm, die volgens berichten door fanatiek volk uit verschillende landschappen werd verdedigd, zouden de daar verblijfhoudende geestelijke bendehoofden T. di Gaijoe en T. di Tjot Plieëng reeds bij het oprukken van onze troepen van Kota Soekoen de benting hebben verlaten.

Wel is waar werden bij deze gelegenheid zekere T. Hoesin Sabil, een volgeling van den Pretendent-Sultan, die voor dezen sabilgelden inde, en zekere T. Poelau Baroe, een Oelama uit Samalanga, afgemaakt en zouden bij bovenbedoelden aanval op het transport twee Panglima's van T. Oemar, nl. Panglima Bintang en Panglima Boediman gesneuveld zijn, doch dit zijn alle mindere grootheden, wier verdwijnen tot de algemeene zaak weinig afdoet.

Bij geen mogelijkheid zal nu reeds nagegaan kunnen worden, welken loop de zaken in politiek opzicht vermoedelijk zullen nemen. Zonder twijfel zal ons snel en, waar dit gevorderd werd, afdoend optreden, niet nagelaten hebben een grooten moreelen indruk achter te laten op hoofden en bevolking. Zij hebben gezien dat wij komen waar wij willen en naarmate met den aanleg van wegen gevorderd wordt, zal zich meer bij hen de overtuiging wortelen, dat het ernst is met het voornemen tot aanhoudend patrouilleeren in de Pedir-streek, waarbij de kwaadgezinde elementen zich niet meer veilig zullen kunnen achten.

Dank zij het op den voorgrond gesteld beginsel: geen vernieling van eigendommen in de gampongs, wordt aan de goedgezinde bevolking,

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

die thans uit vrees voor letsel door de kogels der verdragende repeteergeweren of door vreesaanjaging van haar hoofden, die bij de komst onzer troepen het verbranden van de woningen en het meevoeren der vrouwen in uitzicht hebben gesteld, de gampongs heeft verlaten, de gelegenheid opengesteld, om naar haar gampongs terug te keeren en waar eenmaal de bevolking haar haardsteden weer heeft betrokken, mag men gerust aannemen, dat van ernstig verzet geen sprake meer zal zijn. De onderwerping der landshoofden zal van zelf gepaard gaan met den terugkeer van de bevolking, zooals trouwens reeds gebleken is bij het bezoek van T. Mantrue Kroeëng Seumideum en naar te verwachten is weldra nader blijken zal, ten opzichte van het gebied van T. Bintara Sama Indra, T. Bintara Tjoemboek en T. Bintara Titeuë.

Na de onderwerping van de landshoofden, die voor zich en voor hun bevolking het meeste belang bij een ordelijken staat van zaken hebben, zal het dan mogelijk worden, om vertrouwbare inlichtingen omtrent het doen en laten van de hoofden van verzet en van de aanwezigheid van benden te verkrijgen, waar op dit oogenblik niet anders gedaan kan worden dan op grond van twijfelachtige berichten kansberekeningen van verschillende plannen te maken.

Gesteldheid van het terrein. Het gedurende de excursies van 1—8 en van 12—19 Juni jl. doorkruiste gebied van de Pedir-streek omvat, voor zoover dit reikt, tot aan den Westelijk gelegen heuvelrand, één uitgestrekte sawahvlakte, waarin de verschillende gampongs en eenige heuvels liggen verspreid en welke doorsneden wordt door de rivieren die gerekend van West naar Oost onder de namen:

Kroeng Bateé, Kroeng Banggalang, Kroeng Pedir en Kroeng Ajer Leboe in zee vallen.

Het water van deze rivieren wordt gebruikt tot bevloeiing der sawahs en wordt daartoe, op verschillende plaatsen in de rivier door dammen opgestuwd, geleid in een aantal hoofdleidingen (loengs), waaruit talrijke kleinere waterleidingen het verder over de vlakte verspreiden. De voornaamste dezer loengs zijn de loeng Bintang en de loeng Koeda Ajam, die beide hun prise d'eau in de Pedir-rivier bij Kemala hebben.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Geschiedt nu de bevloeiing der sawahs in 't algemeen door levend water, in den zoogenaamden drogen moesson leveren de rivieren geen voldoende hoeveelheid water, om steeds de sawahs daarvan te kunnen voorzien, hetgeen in de eerste plaats het geval is met de hoogergelegen velden.

In Juni uiterlijk Juli, doch somtijds ook voor dien tijd is doorgaans de padi gesneden en zijn de sawahs droog, hetgeen niet wegneemt, dat bij vele regens in die maanden het regenwater op de sawahs blijft staan en deze, vooral in de lager gelegen benedenstreken, drassig maakt.

Deze laatste omstandigheid was dan ook oorzaak dat hoewel men op de meeste velden de padi reeds had geoogst, of bezig was met snijden — hier en daar deed zich ook het verschijnsel voor, dat naast een reeds gesneden veld, een veld met jonge aanplant van padi werd aangetroffen — de sawahvlakten bewesten Klibeuet en Areé en die bezuiden en beoosten Garoet nog drassig waren. Tengevolge van de in het laatst van Mei gevallen regens bevatten voorts de waterleidingen door hoogeren waterstand in de rivieren dan gewoonlijk in dien tijd van het jaar het geval is, voldoende water om de reeds droog geworden sawahs door het openmaken der leidingen onder water te zetten, hetgeen bleek geschied te zijn bij de sawahs bewesten Paleuh, Bambi en Bambi Penajoeng en bij die in het gebied van T. Bintara Keumangan, waar duidelijk opzettelijk gemaakte doorgravingen van dijkjes vielen waar te nemen.

In het gebied van Tjoemboek, Titeuë, Kemala en van de VII Moekims Pedir, waren over 't geheel genomen de sawahs droog, met uitzondering van een vlakte gelegen tusschen Treueng Poedèng en Kemala Nitjah, die echter meer een bepaald moerassig karakter droeg, zooals uit de aanwezigheid van biezen kon blijken.

Ook bewesten Beu'äh (Reubèë) en beoosten de heuvels, die de grensscheiding vormen tusschen de VII Moekims Pedir en Pedir waren de sawahs droog.

Het bezochte heuvelterrein bestond meerendeels uit verlaten ladangs, die thans met alang-alang waren bedekt.

In de dalen, die de heuvels scheiden, waren sawahs, die evenals de in de nabijheid van den heuvelrand en hoogere gelegen sawahs, niet door levend water werden bevloeid, doch afhankelijk zijn van den regen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De oogst op deze soort van sawahs was dit jaar, door het laat doorkomen van de regens, ongunstig uitgevallen.

Gampongs en voetpaden. De gampongs liggen voor een deel langs de hooge rivier-oevers en overigens te midden van de sawahs.

Uit een Inlandsch oogpunt beschouwd zijn zij zeer welvarend; de plantengroei is er weelderig en alles, waaraan een Inlander behoefte heeft of wat hem het leven kan veraangenamen, treft men hier aan.

De huizen zien er over het algemeen armoedig, vuil en vervallen uit en de erven zijn slecht onderhouden. Waar de gampongs ver van de rivier verwijderd zijn, leveren de groote waterleidingen voldoende water, terwijl gewoonlijk bij iedere woning een waterput wordt aangetroffen, die helder en smakelijk drinkwater geeft.

Elk erf is omgeven door een min of meer stevige omheining van bamboe, die aan sommige erven het aanzien van een versterking geeft. De verschillende gampongs zijn dan weder onderling van elkander en van de omliggende sawahs gescheiden door versperringen als veiligheidsmaatregel, die in dit land van wanorde en van gebrek aan veiligheid van personen en goederen trouwens niet overbodig schijnt te zijn.

Langs de rivieren loopen gewoonlijk vrij goede voetpaden; de gemeenschap tusschen de gampongs heeft over de gelangan's van de sawahs plaats en langs de hooger opgewerkte dijkjes van de waterleidingen.

In de gampongs vormen de paden langs de erven een waar doolhof, zij zijn veelal modderig en nauw, doch hier en daar worden ook zeer voldoende en breede voetpaden aangetroffen, die leiden naar de geudee's of marktplaatsen.

Middelen van bestaan. De rijstcultuur is voor de Pedir-streek de hoofdbron van bestaan voor de bevolking.

Zoowel de gesteldheid van het terrein als de langdurige sluiting van de kust noopten de bevolking, om in de rijstbouw uitsluitend haar voordeel te zoeken, zoodat wel aangenomen mag worden, dat elk stukje grond, dat daarvoor geschikt is, voor deze cultuur in gebruik genomen is.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De pepercultuur heeft onder de langdurige sluiting van de kust, evenals die van de pinang, zeer geleden.

In het gebied van T. Bintara Kemangan in Kemala en in Reubèë werden eenige kleine aanplantingen van peper aangetroffen, doch de uitvoer van dat artikel heeft uit die streken weinig te beteekenen.

In dat opzicht is het beter gesteld met de pinang, die allerwege nabij de gampongs wordt gecultiveerd.

Voor eigen gebruik verbouwt de bevolking sirih, suikerriet, djagong en aardvruchten; in Beureunoen was een kleine aanplant van notemuskaatboomen, die er goed uitzag en in Beurabo een aanplant van tabak, die weinig zaaks was. In Kemala was in het heuvelterrein een kleine koffietuin, waarvan het product tot eigen consumptie wordt gebruikt evenals dat van de weinige koffieboomen, die hier en daar in de gampongs op de erven worden gevonden.

In en om de gampongs worden uitgebreide aanplantingen van klapperboomen aangetroffen, waarvan het product slechts weinig tot copra wordt bereid en meer gebruikt wordt tot bereiding van olie, die deels voor verlichting, deels voor braadolie dient. Een geringe hoeveelheid klapperolie wordt jaarlijks naar Pinang uitgevoerd en daar tot zeepbereiding aangewend.

Een artikel, dat overal in de Pedir-streek overvloedig wordt gevonden, is bamboe. Zoowel langs de rivieren als in de gampongs is dit voor den bouw van huizen en het maken van omheiningen te gebruiken materiaal in zoodanigen overvloed aanwezig, dat het gebrek aan hout niet wordt gevoeld.

Het is wel te verwachten, dat bij meer geordende toestanden dit artikel in belangrijke hoeveelheid zal worden uitgevoerd.

Ten slotte moet hier nog worden vermeld, dat in het heuvelterrein geureutoi (moerbezie) boomen worden aangeplant, waarvan de bladeren worden verkocht aan bezitters van zijdewormen.

In verscheidene woningen werd weefgetouw gevonden, hetgeen er op wijst, dat de zijdeweverij als industrie vrij algemeen, doch slechts door vrouwen wordt beoefend.

De gebeurtenissen van 20 t/m 26 Juni:

De Kolonel van Heutsz achtte een langer verblijf van de Selimoencolonne te Segli onnoodig.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Den 20sten Juni vertrokken 's morgens twee compagnieën van het 12de Bataljon per Gouvernements stoomer Albatros naar Kota-Radja; den volgenden dag brachten de Albatros en Havik de drie andere compagnieën van het 12de Baton. naar Groot-Atjeh. Den 22sten gingen ook de bereden wapens naar Kota-Radja terug.

Den 20sten 's avonds 11 uur 45 begaf de Gouverneur zich voor eenige dagen naar Kota-Radja tot afdoening en regeling van enkele zaken, de leiding der zaken te Segli aan den tweeden bevelhebber overlatende. De opdracht werd achtergelaten om door colonnes, zoo in Noord-Westelijke als in Zuid-Oostelijke richting, te doen patrouilleeren.

Gedurende de afwezigheid van den Kolonel van Heutsz werd onder de noodige dekking ook krachtig doorgegaan met den aanleg van wegen. Op den reeds 6 Meter breeden weg van Segli naar het bivak te K. Mantròë Garöt werd begonnen een Découville baan aan te leggen. Onder de persoonlijke leiding van den chef der expeditionnaire Genie wordt voorts hard gewerkt aan den aanleg van een weg van Segli over Grong-grong naar Padang Tidji, waarvan het tracé nog niet in alle details is vastgesteld doch vermoedelijk loopen zal van Poelo Pisang regelrecht naar Grong-grong, van hier langs den linkeroever van de Kroeng Oetoeë door het heuvelland over Kajèë Raja en verder langs den rechter oever van de Kroeng Padang Tidji naar Padang Tidji.

Aan dezen wegarbeid wordt behalve door dwangarbeiders en chineesch werkvolk ook reeds door Atjehers een weinig medegeholpen. Trouwens al is het niet zoo veel als wij wel wenschen zouden, ook in andere opzichten verricht de Atjehsche bevolking diensten aan onze troepen. Zoo brengt de bevolking der omliggende kampongs dagelijks gras in voldoende hoeveelheid voor de bereden wapens. De voorziening in de voeding der dieren levert bij deze expeditie al zeer weinig moeilijkheden op, nagenoeg in ieder huis wordt gaba en in alle kampongs gras van goede qualiteit aangetroffen.

Voor de operatiën in het Noord-Westen werd verstrekt de volgende *opdracht.*

Aan den Commandant van het 14de Baton. Infie. om met zijn korps,

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

waaraan toegevoegd een detachement Genietroepen en een ambulance, een tocht te maken van Segli via Grong-grong, door het heuvelterrein ten Westen van deze plaats, langs Beurabò naar Seuleungin; van hier door het heuvelterrein in Noordelijke richting naar Pandèë, vervolgens door Toengkob, Kareuëng, M. Koelam naar Neuheun te marcheeren en verder langs het strand via Geunténg naar Segli terug te keeren.

Aan de colonne worden de kapitein van den Generalen Staf de Neve en een opnemer toegevoegd; zij neemt voor 2 dagen vivres mede. De tocht vangt aan op Woensdag 22 Juni; het overtrekken der koeala's Batèë en Banggalang in den voormiddag van Vrijdag 24 Juni geschiedt met behulp van drijvervlotten, door de zorg der marine naar die Koeala's vervoerd.

Waar de bevolking is teruggekeerd mag voor het bivakkeeren der troepen niet van de huizen worden gebruik gemaakt.

De Civ. en Mil. Gouverneur
Opperbevelhebber der Pedir-Colonne.

Overeenkomstig de opdracht werd den 22sten over Grong-grong, Kajèë Raja en Beurabò opgerukt naar Meunasa Kroeong (gelegen aan de Peuët Ploh Peuët tusschen Seuleungin en Tandjong Nitjah) en aldaar te 3 uur N.M. het bivak betrokken. Dezen dag werd er geen schot gelost.

Den 23sten Juni ontving de Imam van Tandjong Nitjah last de colonne te vergezellen en den weg te wijzen door het Noordelijke heuvelterrein. De Imam voornoemd maakte tal van tegenwerpingen; om deze zijne minder gunstige houding alsmede omdat waargenomen werd, dat lieden uit zijn kampong gewapend naar het gebergte trokker, werd besloten hem mede te nemen naar Segli, alwaar hem werd opgedragen 15 goede geweren in te leveren dan wel een boete van 200 dollars te betalen.

De marschweg voerde den 23sten over T. Nitjah en Tandjong Blang Peuti (veel Noordelijker gelegen dan de schetskaart aangeeft) door het heuvelterrein naar Pandèë, Toengkob en Tjroeëng, in welke laatste kampong het bivak werd betrokken.

Ook dezen dag werd weinig tegenstand ondervonden; alleen tusschen 10 uur 30 en 12 uur V.M. werd de colonne van de omringende heuveltoppen beschoten, zonder dat dit vuur ons echter verliezen toebracht.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Den 24sten werd de terugweg naar Segli ondernomen, alwaar de colonne te 4 uur 50 N. M. in haar kwartieren aankwam. De marine verleende dien dag hulp bij het overzetten over de Koeala's Batèë en Banggalang. Een drietal schoten, uit het heuvelterrein bewesten Bl. Anòë bij den afmarsch afgegeven, bezorgde ons één licht gewonde (inl. fuselier).

Den 23sten rukte een colonne uit onder den tweeden bevelhebber. Het marschbevel voor dezen tocht luidde:

Door eene colonne, bestaande uit het 3de Bat. Infie., het 2de Reserve Baton., de Marine landingsdivisie, één peloton Cavalerie, een detachement Genietroepen, twee ambulances en trein, het geheel onder commando van den Luitenant-Kolonel Willems, zal een tocht worden gemaakt in het gebied van T. Panglima Meugòë, van T. Béntara Pineung en T Béntara Paleuëh.

Doel van den marsch: Waido M. Parit.

Marschindeeling. Cavalerie als voorhoede cavalerie.

Voorhoede. Twee compagnieën 3de Baton.
Detachement Genietroepen.

Hoofdcolonne. Twee compagnieën 3de Baton.
Marine-landingsdivisie.
Twee compagnieën 2de Reserve Baton.
Trein.

Achterhoede. Twee compagnieën 2de Reserve Baton.

Een opnemer aanvankelijk bij de voorhoede; ordonnansen als naar gewoonte.

Geweerdragenden voorzien van het voorgeschreven aantal patronen; reserve munitie wordt niet medegenomen.

Te volgen weg: van Segli via Peukan Pidië naar Keunirè; van hier door Lang, Bambi, Gamp—Oe, Bambi Peunajong en de verschillende Boeboeë's naar Waido M. Parit.

Verpleging: als naar gewoonte; de trein voert voor twee dagen vivres mede op draagpaarden.

Plaats bevelhebber: Aanvankelijk tusschen voorhoede en hoofdcolonne.

Op last enz.
De Chef v/d. Staf.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Overeenkomstig het marschbevel stond de colonne om 7 uur V.M. bij het „Veertje" opgesteld.

Bij Keuniré werd de weg naar Garöt verlaten en débouche erde de cavalerie op de sawah Noord van Tjöt Réng ten einde in Zuid-Oostelijke richting naar Tidjoe op te rukken en een overgang over de Kr. Tjoekah te zoeken.

De sawah benoorden Tjöt Teungöh ging weldra over in een rawah. De cavalerie zag zich daarom genoodzaakt tijdelijk achter de voorhoede terug te trekken en zond daarvan bericht aan den colonne-commandant. Door een gids geleid trok de colonne Zuidwaarts over de *h* van Toempo Peuët Ploh over de groote zeer veel moeilijkheden opleverende sawah ten Noorden van Teubéng naar de *Tj.* van Kroeng *Tj*oekah, waar een goede sterke brug de colonne naar Tidjoe bracht.1)

De voorhoede marcheerde in breed front in Z. O. richting door Tidjoe en Lang, de cavalerie op den linkervleugel volgde de Noord- en N. Oostranden van deze kampongs, en nam in de Noordpunt van Lang een kijkje op de sawah, welke hier zeer goed begaanbaar was. Van dit punt zond de cavalerie bericht, dat de bevolking van Lang de kampong verliet en naar Tjöt Paleuëh trok en later dat die van Bambi over Paleuëh in Z. richting over de sawah vluchtte. Hierbij waren vele vrouwen, wapens waren niet te onderscheiden.

Bij Bambi werd in Zuidelijke richting door de kampongs gemarcheerd tot aan den Zuidrand van Bambi Gamp—Oe, waar de cavalerie en twee secties infanterie ongeveer tegen 11 uur 30 V.M. enkele schoten ontvingen uit Bambi Penajoeng.

Na twee salvo's hield het vuur op en ontving de commandant der cavalerie last om Kota Poetöh en de naast gelegen versterking te verkennen en te melden of ze weder bezet waren.

De beide versterkingen waren verlaten, en bleken als begraafplaatsen voor de gevallenen te zijn ingericht. Controleur Palmer van den Broek maakte van de beide met talrijke witte vlaggen getooide bentings een photographische opname.

---

(1) Deze gedetailleerde beschrijving van den marsch moet gevolgd worden op de schetskaart op haar oorspronkelijke schaal van 1.50000. Op de bij het tijdschrift gevoegde reproductie op 1 : 100000 zijn voor de duidelijkheid de bijschrijvingen hier en daar veranderd.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Uit Mangki Pangl. Kawom kwam een hoofd met ± 20 volgelingen de colonne tegemoet; in Paloh woei de witte vlag.

Bij K. Poetoh kreeg de cavalerie de opdracht om in Zuidelijke richting den Noord-rand van Boeboeë te verkennen, waartoe in éclaireerende linie over de sawah werd opgerukt. De linkerpatrouille ontving hierbij te 12 uur enkele schoten uit den kampongrand op de linkerflank.

De Noord-rand van Boeboeë werd onbezet bevonden, waarna in twee colonnes in onderling verband Zuidwaarts gemarcheerd werd, n.l. de voorhoede met de cavalerie langs den Oostrand, de hoofdcolonne langs den Westrand van de Boeboeë's. Bij Boeboeë Mis. Baro vereenigden de colonnes zich weder en werd in een boog gemarcheerd langs Geudè Boeboeë en Boeboeë Tjot Meuloe naar Waido M. Parit, alhier werd tegen 5 uur N.M. het bivak betrokken.

De sawahs waren dien dag zeer slecht en door den regen waren de galangangs uitermate glad, hetgeen den marsch merkbaar bemoeilijkte. Alle kampongs waren verlaten. In de sawah werd een Atjeher gevangen genomen. De nacht ging zonder stoornis voorbij.

Den volgenden morgen (24 Juni) werd de terugmarsch naar Segli ondernomen.

Te 8 uur V.M. werd het bivak verlaten met de 3e en 4e Compie. van het 2de Reserve Baton. en de cavalerie als voorhoede. Tusschen Poelò en Waido Keureukon leidde de weg naar Paloh, alwaar de colonne zich in twee deelen splitste; de voorhoede over Mangki, Boeniën, Panté en Mamplam naar Manta, de hoofdcolonne over Padang en Tjòt Ara naar Mamplam.

Te 9 uur bij het overtrekken der sawah tusschen Paloh en Mangki Pangl. Kawom werden enkele schoten uit Bambi Gamp-Oe ontvangen. Bij het déboucheeren der spits uit Mangki Wakeuëh vluchtte een zestal met geweren gewapende Atjehers naar een voorgelegen klappertuin. Een oprukkende sectie infanterie en de cavalerie vonden den klappertuin reeds verlaten.

Te Panté meldde zich de broeder van Béntara Paleuëh bij de cavalerie en diende tot gids door Mamplam tot Manta alwaar de linkercolonne te 12 uur aankwam. Zij wachtte daar de hoofdcolonne

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

in die te 12 uur 45 Manta bereikte. Over Soekon was de colonne te 2 uur weder in het bivak Segli terug.

Dezen dag werd langs goede voetpaden gemarcheerd.

In het gebied van Béntara Paleuëh waren mannen, vrouwen en kinderen in de kampongs.

(*Wordt vervolgd*).

Redactie.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Aan de Redactie van het Indisch Militair Tijdschrift.

Naar aanleiding van het in het Augustusnummer van het Indisch Militair Tijdschrift onder „Wenken voor de praktijk" medegedeelde over „Papieronderzoek" achten wij ons verplicht een woord van protest aan te teekenen tegen de in de voorlaatste alinea van dat artikel aangehaalde vraag van den Heer *Greshoff* of de Staat wel voordeelig handelt als hij, nadat er 300 jaar aan besteed is om *Indie* behoorlijk in kaart te brengen, kaarten laat drukken op papier, dat wellicht binnen 30 jaar van den aardbodem verdwenen zal zijn.

Daar toch het Topographisch bureau te *Batavia* de éénige inrichting in *Nederlandsch-Indië* is, waar ten behoeve van den Staat kaarten worden gedrukt, kan vorenbedoelde vraag alleen doelen op de kaarten, welke door die inrichting worden afgeleverd.

Wij zouden nu den Heer *Greshoff* tal van kaarten kunnen toonen, welke sedert 30 jaar bij het Topographisch bureau zijn gedrukt en waarvan het papier nog *niets* van zijne goede hoedanigheden heeft verloren en in het archief van dat bureau berusten manuscript kaarten, welke sinds 1806 dateeren en waarvan alleen het papier een weinig geel geworden is, doch die overigens in uitstekenden toestand verkeeren.

Dit wat het verleden aangaat.

Wat het tegenwoordige betreft, hebben wij het door *Dr Greshoff* in diens oorspronkelijke brochure aanbevolen papieronderzoek op kleurreactie met phloroglucine zoutzuur gehouden op monsters van den geheelen papiervoorraad, welke bij het Topographisch bureau is opgelegd en kunnen als uitslag van dat onderzoek mededeelen, dat géén der papiersoorten daarbij het geringste spoor van verkleuring vertoonde.

Daarmede is nu wel is waar niet bewezen, dat het voor de Nederlandsch-Indische kaarten gebezigde papier geen houtbestanddeelen bevat — die komen in bijna alle papiersoorten voor en zijn betrekkelijk niet

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

nadeelig — maar wel volgt daaruit, dat in dat papier geen spoor van *houtslijp*(*) voorkomt en dat de door den Heer *Greshoff* geuite veronderstelling niet op een speciaal onderzoek van het voor de vervaardiging der Nederlandsch-Indische kaarten gebezigde papier kan berusten.

J. J. K. ENTHOVEN.

Batavia, Augustus 1898.

---

(1) Hout, dat alleen fijngeslepen is, dat nog alle verontreinigingen bevat en machinaal tot papierbrei is verwerkt geworden.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA